

Wytyczne do programu funkcjonalno-użytkowego POR Centrum ze szczególnym uwzględnieniem terenu Fabryki Pełnej Życia

Zamawiający:

GMINA DĄBROWA GÓRNICZA
ul. Graniczna nr 21
41-300 DĄBROWA GÓRNICZA

Autor opracowania:

mgr inż. arch. Tomasz HLINIAK
Firma HLINIAK Architekci
URBANISTYKA Architektura wnętrza

Redakcja:

Wojciech Czyżewski
Przewodniczący Zespołu ds. Fabryki Pełnej Życia

Dąbrowa Górnicza; kwiecień 2018 r.

DĄBROWA
GÓRNICZA

FABRYKA
PEŁNA ŻYCIA

Fundusze
Europejskie
Pomoc Techniczna

UNIA EUROPEJSKA
FUNDUSZ SPOŁECZNY

HLINIAK Architekci

1. WSTĘP.

Życie wraca do zabudowań po byłych Dąbrowskich Zakładach Obrabiarek DEFUM. Od momentu, kiedy miasto przejęło ten teren trwa ożywiona debata dotycząca jego dalszych losów. Jest wiele nadziei i dobrej woli. Ciągła troska, aby niczego nie zaniedbać, nie popsuć. Aby wykorzystać szansę, jaka właśnie się nadarzyła...

Dlatego nasze motto brzmi:

Nie trzeba być zbyt realistą w planach humanitarnych, trudności jest i tak wiele i zawsze tylko procent dążeń da się urzeczywistnić, dlatego też dążenia powinny być jak najdalej idące, by było z czego tracić, gdyż o znacznych zyskach nigdy mowy być nie może.

Ebenezer Howard

2. WPROWADZENIE.

Celem niniejszego opracowania projektowego jest zdefiniowanie istoty oraz określenie możliwości wykorzystania potencjału, jaki oferuje projekt rewitalizacji terenu po byłych Dąbrowskich Zakładach Obrabiarek DEFUM w Dąbrowie Górniczej. Opracowanie ma na celu teoretyczne zdefiniowanie, określenie programu funkcjonalno-użytkowego, a następnie dokonanie wizualizacji autorskiej idei – opowieści, tzw. „story” o tym miejscu. Ponadto jest podsumowaniem wizji, jaka wyłania się z licznych przemyśleń i konsultacji prowadzonych z mieszkańcami Dąbrowy Górniczej.

Opracowanie jest elementem szerszego projektu czyli tzw. REWITALIZACJI MODELOWEJ, i jako takie jest elementem wchodzącym w skład szerokiego zakresu prac dotyczących realizacji projektu Priorytetowego Obszaru Rewitalizacji (POR CENTRUM Podobszar Śródmieście) na potrzeby projektu Fabryka Pełna Życia - rewitalizacja śródmieścia Dąbrowy Górniczej współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020. Istotą tak postawionego zadania jest wypracowanie modelu i strategii optymalnego podejścia metodologicznego do tematu, jakim jest rewitalizacja. Tak więc, poza rozwiązaniami związanymi ściśle z danym miejscem, konkretną lokalizacją, w ramach rewitalizacji modelowej wypracowuje się teoretyczny model prowadzenia procesu rewitalizacji, który może stać się metodą użyteczną do przeprowadzania innych procesów rewitalizacyjnych w innych lokalizacjach.

W ramach projektu realizowany jest pionierski na skalę kraju proces szerokiej partycypacji społecznej a wyniki wszelkich form konsultacji (warsztaty, badania ankietowe, spotkania z mieszkańcami, spacerzy badawcze, terenowe punkty konsultacyjne, konsultacje społeczne, zlecone przez władze miasta pogłębione analizy obszarów szczegółowych objętych rewitalizacją modelową, tzw. prototypowanie rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych itp.) są brane pod uwagę w pracach na każdym etapie realizacji.

Miasto w roku 2015 przejęło blisko 4-hektarowy, niezwykle atrakcyjnie zlokalizowany teren. Już wkrótce okazało się, że debata o DEFUM stała się niemal od początku debatą o całym mieście, i to nie tylko w wymiarze przestrzennym. Nietrudno było od początku zauważyć, że przekształcenie DEFUM w Fabrykę Pełną Życia, gdyż pod takim hasłem i marką przebiega ten proces, jest właściwie przekształceniem całej Dąbrowy Górniczej. Po tym jak Dąbrowa przestała być „Górnica” (ostatnia kopalnia istniejąca na terenie miasta już od dawna jest nieczynna) przyszedł czas, by „zamknąć i

podsumować” okres po roku 1989, czyli niemal 30 lat. Projekt Fabryka Pełna Życia okazał się do tego doskonałym pretekstem.

Fabryka Pełna Życia ma być przyszłym centrum miasta. Jego sercem. Ma stać się przestrzenią, w której mieszkańcy doświadczają będą nazwijmy to „radości życia miejskiego”. W przestrzeni tej mają się spotykać w gronie rodzinnym, z przyjaciółmi. Mają chętnie korzystać z atrakcji, brać udział w wydarzeniach kulturalnych, sportowych, wydarzeniach o charakterze wspólnotowym i mających na celu budowanie społecznego zaangażowania. Przestrzeń ta ma przeczyć zasadzie, że jedynie przestrzeń czysto komercyjna może być bezpieczna, przyjazna i atrakcyjna oraz, że jedynie sprywatyzowane miejsca mogą, poprzez właścicielską troskę, wysiłek oraz doinwestowanie stać się celem odwiedzin mieszkańców (centra handlowe, supermarkety, centra rozrywki rodzinnej, parki rozrywki itp.). Myślimy o mieszkańcach szerzej, bez redukcji ich do określonej funkcji. Nie są zatem tylko klientami czy usługobiorcami, klientami czy interesariuszami. Nie są tylko wyborcami. Tak, pełnią te role co jakiś czas, ale przede wszystkim są żyjącymi tu i teraz osobami. Zajmujemy się przestrzenią, gdzie przebywać będą zarówno w wymiarze osobistym jak i wspólnotowym.

Niniejsze opracowanie pokazuje, w jaki sposób opisano i zdefiniowano ideę – wizję, opowieść czyli tzw. „story” o Fabryce Pełnej Życia ale i szerzej - Dąbrowie (**co?**) a następnie stara się odpowiedzieć na pytanie w jaki sposób (**jak?**) tak otrzymany model teoretyczny, ideę – wizję, opowieść, tzw. „story” wprowadzić w życie poprzez zbudowanie modelu urbanistyczno-architektonicznego.

W efekcie, z jednej strony postanowiono stworzyć przestrzeń, w dzisiejszej rzeczywistości będącą domeną prywatnych podmiotów, deweloperów, którzy w oparciu o szczegółowe badania rynku lokują swoje centra handlowe w pożądanym i optymalnie np. komunikacyjnie najlepszych lokalizacjach. Z drugiej, przyjęto że teren ten ma zostać pod nadzorem miasta Dąbrowa Górnicza Inwestor samorządowy nie zamierza rezygnować z własności, mówiąc wprost – nie zamierza go po prostu sprywatyzować. Chodzi bezpośrednio o właścicielskie władanie, a co za tym idzie – posiadanie wpływu na wszelkie kwestie dotyczące przeznaczenia, charakteru czy przestrzennego kształtu miejsca. Choć z pewnością można przytoczyć wiele przykładów pozytywnej rewitalizacji tego typu obiektów, należy jednocześnie zauważyć, że z punktu widzenia historii ekonomii w Polsce tego typu założenia nie mają „najlepszej prasy”. Zwykle kojarzą się z niegospodarnością czy niejako własnością wspólną, społeczną czyli niczyją. Do tego nie sprzyja kontrprzykład prywatnych inwestorów, którzy przestrzenie takie potrafią błyskawicznie zabudowywać, utrzymywać i realizować, przy ciągłym badaniu ich rentowności. Wszystko to przy jednoczesnym dysponowaniu „siłami natychmiastowego reagowania”, aby w razie konieczności błyskawicznie wprowadzić zmiany. I to od „lekkich” sezonowych zmian aranżacyjnych po „ciężkie”

zmiany budowlane. Często prowadzone przez wyspecjalizowanych i profesjonalnych operatorów centra handlowe są przebudowywane, rozbudowywane i to przy utrzymaniu ciągłości sprzedaży towarów i usług. W innym przypadku są po prostu zamykane, w ekspresowym tempie rozbierane, sprzedawane z przeznaczeniem na funkcje bardziej odpowiednie z rynkowego punktu widzenia (przykładów nie trzeba szukać daleko, wystarczy powołać się na centrum handlowe w Sosnowcu, które niemal z dnia na dzień zmieniono w centrum logistyczne). Zauważmy zatem, że teren raz sprzedany nie wraca do społeczności. O jego przeznaczeniu nie decyduje bowiem interes mieszkańców, ale interes i komercyjny sukces właściciela czy dewelopera. Tym razem to Dąbrowa ma „myśleć jak deweloper”. **Niniejsze opracowanie ma zatem na celu stworzenie społecznej przestrzeni, która nie tylko zarobi na swoje utrzymanie, biorąc pod uwagę dzisiejsze wolnorynkowe warunki, ale wygeneruje zysk, który pociągnie za sobą inne podobne inwestycje społeczne na terenie miasta.** Zakładamy, że do realizacji, komercjalizacji oraz utrzymania i rozbudowy przestrzeni przyszłej Fabryki Pełnej Życia zostanie powołany specjalny podmiot, który wzorem dewelopera i operatora będzie nią zarządzał. Niniejsze opracowanie projektowe ma na celu zbadanie takich możliwości właśnie. Chodzi w nim o **dobrze zbilansowanie i znalezienie idealnej proporcji, tzw. „złotego środka”** pomiędzy atrakcyjnymi otwartymi przestrzeniami publicznymi a przestrzeniami, które mogą zostać skomercjalizowane przy jednoczesnym utrzymaniu właścicielskiego zarządu miasta.

Kolejnym ważnym aspektem, który należało zsyntezować w koncepcji były szerokie konsultacje społeczne i podjęcie decyzji o oddaniu mieszkańcom głosu i decyzji o przyszłym kształcie tego miejsca. **Co ciekawe, i nawet po niedługiej refleksji możliwe do przewidzenia, głosy mieszkańców były bardzo zbliżone.** Wszyscy właściwie wskazywali na to samo przeznaczenie i ten sam kształt przestrzeni. Ma to być przestrzeń centralna, gdyż miastu brakuje centrum. I tu mała uwaga. Nie brak oczywiście przestrzeni centralnej – ta wskazywana jest od razu i stanowi ją przeskalowany Plac Wolności z gmachem Pałacu Kultury Zagłębia. Dąbrowa ma przestrzeń centralną, którą można nawet uznać za nieproporcjonalnie wielką w stosunku do potrzeb miasta. Gorzej, kiedy zapytamy o przestrzeń centralną dla życia miejskiego. Ewidentnie tę wartość „skradło” Dąbrowie-miastu Centrum Handlowe Pogoria. A przecież uznanie centrum handlowego za centrum miasta to wciąż dla niektórych urbanistyczna patologia. To swoją drogą ciekawe, jak szybko socjologiczna manipulacja odbiorcą rozumianym wyłącznie jako klient, jaką przecież stanowi błyszcząca atrapa miasta w centrum handlowym, przejęła rolę, którą miasta niejednokrotnie budowały setkami lat. Paradygmat atrakcyjności (towarowej, usługowej, „eventowej”, świetlnej, zapachowej, słuchowej, smakowej, czyli „każdo-zmysłowej” itd.), który jest absolutnym kryterium kształtowania przestrzeni centrum handlowego powoduje, że centra miast, takie jak rynki, główne ulice, skwery pustoszeją.

Gdzie zatem znaleźć mieszkańców?

Czy polskie miasta i ich zarządy ułatwiają czy utrudniają, mówiąc wprost – globalnym handlarzom – przejęcie roli operatorów centów? Zdecydowanie ułatwiają (kolejny niedaleki przykład – Katowice i Galeria, nomen omen, Katowicka). W zamian otrzymują kawałek dobrze urządzonej, zadbanej i błyszcząco-pachnącej przestrzeni, którą nie muszą się przejmować. Co z tego, że umiera ta czy inna ulica, która kiedyś tętniła życiem?

W Dąbrowie postanowiono inaczej. Podjęto trud i odpowiedzialność za to, że może się zarówno udać jak i nie udać. Odpowiedź przyniesie czas.

Należy jednak pamiętać, że często sami mieszkańcy wyrażali się sceptycznie o pomysły władz miasta, aby nie prywatyzować DEFUM. Brak jest wiary, że to co „nasze”, jeśli już uda się nawet zrealizować, będzie dobrze zarządzane. Dla wielu upadek planów dot. Fabryki Pełnej Życia to tylko kwestia czasu. Musimy pamiętać również o tym wymiarze sprawy.

Jest jeszcze jeden ważny aspekt. Otóż, konsultacje i działania informacyjno-promocyjne mające na celu zainteresowanie mieszkańców tematem powstającej Fabryki Pełnej Życia z jednej strony mocno rozbudziła apetyty, a z drugiej – co w pewnym sensie oczywiste – nie sprecyzowały marzeń o nowym centrum. Tak więc projektant jest tutaj w sytuacji kogoś, kto musi nie tylko zadowolić większość oczekiwania, ale również te niejasne przeczucia niejako wyprzedzić. W tej sytuacji, na etapie projektowania koncepcji powinno się już celować w pewne optimum oczekiwań. Dlatego pewne wizjonerstwo i polot jest, niejako z założenia, konieczne i należy do zadań architekta. Trzeba mu zatem wybaczyć, jeśli poszedł za daleko. Z drugiej strony, trzeba być niezwykle krytycznym i czujnym. Docierać pod podszewkę kolorowych wizualizacji, które siłą rzeczy „mają dobrze wyglądać” i temu paradygmatowi są podporządkowane.

Mówi się, że jeśli nie wiesz czego szukasz, na pewno tego nie znajdziesz. Tak więc rola niniejszego opracowania polega na próbie uchwycenia „tego czegoś”. W tym celu przyjęto następujące założenia:

- 1. Inwestor jest „samorządowy”, co do zasady łączy potrzebę osiągnięcia zysku z koniecznością realizacji oczekiwań społecznych.**
- 2. Program jest niezwykle złożony (od plaży po intymny zagajnik, czy wiszące liany, na których można się huścić... bo i takie pomysły zgłaszali mieszkańcy w czasie konsultacji).**

3. Projekcja oczekiwań mieszkańców nie do końca jest jasna.

4. Wyobrażenia, oczekiwania rozkręcone są do ekstremum. Słowem – najlepsze wspomnienia z najdalszych destynacji, które utkwiły w pamięci mieszkańców, wszelkie atrakcje, jakie w życiu widzieli, w telewizji, internecie i na żywo. Wszystko, o czym kiedykolwiek słyszeli: kurioza i ciekawostki ze świata realnego i wyobrazonego. A nawet wytwory wyobraźni pisarzy *science fiction*... **Tym łatwiej można zawieść.**

Teren Fabryki Pełnej Życia znajduje się, jak już to powiedziano, w centrum miasta. Siłą rzeczy należy więc tak konstruować program funkcjonalno-użytkowy, aby robić to w powiązaniu ze znajomością bliskiego sąsiedztwa. Dla przykładu niespełna kilkaset metrów od Fabryki znajduje się park miejski im. gen. Józefa Hallera. Park jest właśnie modernizowany. Mało jest miast, które w samym centrum mają tak dominujące założenie parkowe. Oczywistym i po wielokroć powtarzanym postulatem mieszkańców jest połączenie parku z nowym centrum bez konieczności korzystania z przejść podziemnych lub innych barier komunikacyjnych (dąbrowianie, pomimo nienajlepszej praktyki, zachowali zdolność patrzenia z perspektywy pieszego). Dalej, mamy w sąsiedztwie dużą salę widowiskową w Pałacu Kultury Zagłębia (600 widzów). Dlatego amfiteatr przy Pałacu i sali powinien funkcjonować jako rozszerzenie funkcji i działalności Pałacu o możliwość organizowania dużych spektakli plenerowych. Słowem, należy konstruować program w kontekście tych funkcji, które już istnieją poprzez znalezienie dopełnień i nowych przeznaczeń. Należy dążyć do stworzenia przestrzeni integralnej z przestrzenią centrum ale i przestrzenią całego miasta. Poza tym tego typu przestrzenie i programy konstruuje się w kontekście egzystowania w sąsiedztwie innych miast i pewnych przeznaczeń, które będą powodem, by Dąbrowę Górniczą zaczęli odwiedzać goście.

Tak więc za postulatem utworzenia przed PKZ Palcu Zagłębia Dąbrowskiego należy przyjąć, że Fabryka Pełna Życia funkcjonować będzie w wymiarze szerszym i jako taka może być centrum realizowania się, wspomnianych wcześniej, „radości życia miejskiego” dla mieszkańców całego regionu.

Jednocześnie program nie może być konstruowany rozłącznie w stosunku do rentowności i względów ekonomicznych. Kolejny aspekt projektu Fabryka Pełna Życia to ten, że myślenie dotyczące tego miejsca należy rozpatrywać również w kontekście działań władz Dąbrowy Górniczej związanych z rozwojem inwestycyjnym. Wydaje się zasadne, aby firmy działające w specjalnej strefie ekonomicznej rozpatrzyły możliwość stworzenia swoich centrów biurowych na terenie Fabryki Pełnej Życia. Dlatego też przewidziano umiejscowienie na terenie Fabryki pewnej ilości reprezentacyjnych przestrzeni biurowych. Należy przy tym określić właściwą proporcję pomiędzy potrzebami znalezienia się przestrzeni biurowych

na terenie Fabryki ze świadomością, że kubatury biurowe funkcjonują jedynie w trzeciej części cyklu dobowego, co niejako predestynuje architekta do lokowania pomieszczeń biurowych w obrębie obiektów wielofunkcyjnych.

Z drugiej strony, forma budynków nawiązująca do globalnego kontekstu, w jakim funkcjonuje wiele firm na terenie miasta, staje się interesującą interpretacją związku Dąbrowy z kontekstem globalnym. Miasto nawiązuje ten kontakt poprzez obecność na jego terenie wielu globalnych firm. Należy przy tym pamiętać, że obiekty te powinny mieścić również firmy lokalne, dąbrowskie, zgodnie z postulatami rozwoju zrównoważonego, miasta zrównoważonego i nie przechylać wskaźników w stronę firm przybywających lub odwrotnie, miejscowych.

Pozostaje mieć nadzieję, że na kartach niniejszego opracowania udało się, w warstwie teoretycznej, pokazać szeroki zakres spojrzenia nie tylko na przedmiotowy teren, ale na całą Dąbrowę Górniczą. Spojrzeć na miasto w kontekście bliższego i dalszego otoczenia, tj. jego istnienia w różnych wymiarach, warstwach i kontekstach. Udało się o Dąbrowie Górniczej opowiedzieć w sposób adekwatny - o jej przeszłości, czasie teraźniejszym, a może nawet o przyszłości. **Absolutnym priorytetem było bowiem możliwie jak najszersze i wielowątkowe ujęcie tematu.** Ujęcie integralne integrujące i porządkujące temat – od ogółu do szczegółu.

Nie było naszą intencją zbyt głębokie skupienie się na sprawach technicznych, które w konfrontacji z zakresem i znaczeniem wyzwania wydają się schodzić na dalszy plan. Aby w sposób sensowny i rzetelny dać odpowiedź na zadanie projektowe, należało dokonać szerokiej analizy, badania, tzw. „research’u” tematu u jego podstaw. Z drugiej strony, trzeba zauważyć, że analizy takie są domeną specjalistów z innych dziedzin (socjologów, historyków, politologów). Ponadto należy mieć pełną świadomość (i wiedzę tę należy wziąć w zupełnie oczywisty nawias), że każdy autor czy zespół postawiony przed tym samym zadaniem projektowym inaczej podszedłby do danych wyjściowych, kontekstu, inaczej by je zinterpretował, nadał inne znaczenia, inaczej skonstruował program zadania i nadał całości odmienny indywidualny kształt.

Tak więc celem pracy było stworzenie nazwijmy to koncepcji integralnej, która wszystkie wymienione jak i niewymienione i nieświadomione wątki łączyła by w pewną całość – syntezę.

3. CEL OPRACOWANIA

3.A. ZNALEZIENIE ZASADY KSZTAŁTOWANIA PRZESTRZENI.

Zadanie projektowe polega na znalezieniu zasady czy lepiej zbioru zasad, na jakich można oprzeć ukształtowanie urbanistyczne i architektoniczne danego obszaru. Specyfika zadania wymaga wieloaspektowego spojrzenia na planowanie urbanistyczne i projektowanie architektoniczne, zarówno obiektów kubaturowych jak i projektowanie wnętrz. Ponadto, **ze względu na założenie, że wartością jest postindustrialne dziedzictwo oraz wizerunek istniejącego zakładu przemysłowego, należy skupić się na kwestiach estetycznych i wsłuchując się w preferencje i rekomendacje mieszkańców utrzymać charakter oraz klimat istniejącej zabudowy.**

Co jednak najważniejsze, planowanie i projektowanie musi być poprzedzone wypracowaniem pewnego teoretycznego, ideowego modelu, pomysłu, który znajduje następnie przełożenie w postaci rozwiązań przestrzennych. Ideę tą przełożono na język znaczących zabiegów urbanistycznych oraz znaczących form architektonicznych, które są w istocie pewnymi gestami wykonanymi wobec istniejącego kontekstu kulturowego. W miejsce idei, która kojarzy się z pewnym konkretnym konceptem, jakby prostym hasłem, symbolem, metaforą, w niniejszym przypadku lepiej mówić o pewnej złożonej i wielowątkowej opowieści, tak zwanej „story”, która stanowi kanwę do projektowania. Owa historia otrzymuje w projekcie ilustrację, wizualizację.

Temat zadania projektowego wykracza swym zakresem poza teren byłych zakładów DEFUM i rozciąga się na tereny centrum i śródmieścia miasta. Celem projektu jest stworzenie nowego centrum życia miejskiego dla mieszkańców i gości przybywających do Dąbrowy Górniczej. Deficyt „centrum życia miejskiego” mieszkańcy odczuwają bardzo dotkliwie. Świadczy o tym analiza zgromadzonego materiału z szerokich konsultacji społecznych. Rewitalizacja dawnego DEFUM i jego przekształcenie jest realizacją tego dążenia zamkniętego w rozpoznawalnym już logo i hasle „Fabryka Pełna Życia”.

Dla przykładu – jedną z dominujących obecnie zasad jest, stosowana w różnych dziedzinach, zasada zrównoważonego rozwoju, obecna jest również w urbanistyce. Powiedzmy, że jedną z jej egzemplifikacji jest takie projektowanie urbanistyczne, które zakłada ochronę otwartych przestrzeni publicznych poprzez tzw. dogęszczanie miejsc zabudowanych przy jednoczesnym ukonkretnieniu kształtu terenów otwartych. Prowadzi się to w imię poprawy społecznych, ekonomicznych oraz środowiskowych warunków życia mieszkańców. Chcąc poruszać się w ramach paradygmatu rozwoju zrównoważonego i zrealizować te postulaty, ustalono miejsca, które w obszarze opracowania są

terenami otwartymi i terenami zabudowanymi w kontekście ustalenia możliwości albo ich dogęszczenia bezpośredniego, lub dogęszczenia po uprzednim wyburzeniu jakiejś substancji, by uzyskać możliwość wprowadzenia zabudowy bardziej wartościowej z określonego względu.

Biorąc powyższe pod uwagę, w ramach koncepcji zaproponowano umieszczenie 4-go wieżowca mieszkalnego na terenie pasma zabudowy kubaturowej ciągnącego się wzdłuż Alei Kościuszki, aby zgodnie z obowiązującą na tym fragmencie pasma zasadą lokowania obiektów wieżowych dogęścić zabudowę i nie rozlewać jej na teren otwartej przestrzeni publicznej pomiędzy PKZ i FPŻ.

3.B. GŁÓWNE POSTULATY

Należy jasno wskazać wymogi, w tym kontekście opracowanie:

1. Musi być zgodne z postulatami zawartymi w przygotowanej tzw. społecznej koncepcji na teren Fabryki Pełnej Życia.
2. Uwzględnić postulaty tzw. strony miejskiej, jak chodzi o takie zaprojektowanie przedmiotowego terenu Fabryki Pełnej Życia, aby wytworzyć na jej terenie miejsca o charakterze komercyjnym (biurowce, inne przestrzenie komercyjne), w celu przyszłej komercjalizacji tej przestrzeni przez podmiot, który zostanie powołany w celu inwestycji i prowadzenia działalności na terenie Fabryki Pełnej Życia.
3. Posłużyć do przygotowania programu użytkowego na potrzeby konkursu urbanistyczno-architektonicznego.

Bilans ekonomiczny każdego metra kwadratowego powierzchni Fabryki Pełnej Życia składać się będzie nie tylko z kosztów jego rewitalizacji, a mówiąc prościej – zmodernizowania i remontu, ale również z konkretnych nakładów finansowych na jego bieżące utrzymanie w przyszłości.

Jeśli, zgodnie z przekonaniem osób odpowiedzialnych za proces rewitalizacji Dąbrowy Górniczej, teren ten nie zostanie, jak to się zwykło robić, sprzedany w całości bądź w częściach deweloperom, jeśli zauważono, że teren ten daje potencjalną szansę na wytworzenie nowego atrakcyjnego centrum miasta, którego w Dąbrowie tak bardzo brakuje, należało zająć się biznesplanem – wypracować ofertę dla potencjalnych zainteresowanych dysponujących kapitałem, którzy na tym terenie zainwestują własne środki.

Wówczas, poza własnymi celami biznesowymi, wytworzą oni wartość dodaną w postaci atrakcyjnej przestrzeni publicznej, z której mieszkańcy będą zadowoleni i dumni. Do stworzenia dobrego montażu finansowego potrzebujemy dobrego planu. Projektu.

Naszym odniesieniem, jak chodzi o atrakcyjność przestrzeni zgłaszanej przez mieszkańców jest Centrum Handlowe Pogoria. Chcielibyśmy pozyskać dąbrowian rozumianych jako klienci w przestrzeni komercji Pogorii. Zależy nam, aby mieszkańcy, już jako obywatele, nie klienci wrócili do miasta, do Fabryki Pełnej Życia i aby tutaj znaleźli własną i wspólną przestrzeń.

Obiekty na terenie Fabryki Pełnej Życia przemyślano zarówno w kontekście programu funkcjonalno-użytkowego wynikającego z konsultacji społecznych jak i z wymagań strony miejskiej.

W trakcie konsultacji społecznych mieszkańcy najczęściej mówili o przestrzeni rekreacji oraz o przestrzeni związanej z różnorodnymi imprezami na terenie Fabryki Pełnej Życia. Wydaje się, że na nasze potrzeby możemy przyjąć, iż Stare Miasto w centrum Krakowa wyraża te intuicje. Jak się okazuje dla wielu osób ładunek emocjonalny i sentymentalny jaki niesie Stare Miasto z krakowskim rynkiem jest uświadomionym bądź nieświadomym punktem odniesienia jak chodzi o typ przestrzeni, o jaką nam chodzi.

Ponadto, ze względu na fakt, że również młodzież włączyła się w proces partycypacji, należy zauważyć iż ta grupa społeczna myśli o nowoczesnej i kreatywnej przestrzeni publicznej, która będzie wielofunkcyjna, przygotowana na organizację wszelkiego rodzaju wydarzeń, jakie zresztą już teraz organizowane są na terenie FPŻ. W przestrzeni tej chcą uczestniczyć w różnych wydarzeniach kierowanych specjalnie do nich. Aktywności takie, z jakimi można spotkać się na całym świecie. Dąbrowa ma znaleźć się na mapie ważnych wydarzeń ze świata e-sportu i innych nowoczesnych trendów w kulturze młodych. Chodzi również o aktywności, których dziś jeszcze nie znamy.

3.C. KONCEPCJA MODELOWA

Biorąc pod uwagę powyższe postanowiono wykonać koncepcję, która:

1. Pokazuje, w jaki sposób można wykorzystać potencjał terenu Fabryki Pełnej Życia.

2. Dokonuje analizy, w jaki sposób miejsce to może wpływać na otoczenie i jak otoczenie oddziałuje na teren pozyskany przez miasto.
3. Wskazuje jak optymalnie otworzyć i wpisać pozyskany teren w istniejący kontekst.
4. Wskazuje, w jaki sposób teren ten można przygotować do ewentualnej komercjalizacji, aby postulaty i wskazania przeznaczeń funkcjonalnych zawarte w koncepcji społecznej dało się po prostu zrealizować w sensie finansowym.

Biorąc powyższe pod uwagę w ramach niniejszej koncepcji zaproponowano:

1. Przejście od skali regionu ujętego w kontekście skrzyżowania europejskich szlaków handlowych, poprzez Województwo Śląskie i utworzoną właśnie Górnośląsko-Zagłębiowską Metropolię, do skali „zagłębiowskiej” i miejskiej.
2. Wskazanie analogii pomiędzy centralną przestrzenią Dąbrowy Górniczej a centralną przestrzenią tzw. „salonu metropolii” czyli założeniem urbanistycznym krzyżujących się osi komunikacyjnych północ-południe i wschód-zachód metropolii i województwa na terenie katowickiego ronda z Aleją Korfantego i prawdopodobną siedzibą władz Metropolii w byłym gmachu Muzeum Śląskiego (podobne skrzyżowanie w centrum Dąbrowy Górniczej, analogia pomiędzy Spodkiem a Pałacem Kultury Zagłębia wraz z przestrzeniami przedpola przed tymi obiektami),
3. Wskazanie analogii w podziale centrów Katowic i Dąbrowy osiami komunikacyjnymi na 4 ćwiartki, oraz dalsze podobieństwo polegające na obecności pomników w tej przestrzeni oraz dla przykładu tzw. superjednostek mieszkalnych, a ponadto umiejscowienie w podobnych tzw. ćwiartkach (ćwiartka północno-zachodnia) dużych centrów handlowo-usługowych (Silesia City Center vs. CH Pogoria).
4. Podstawy do interpretowania i nadania znaczenia ww. analogiom jako stanowienia tzw. **„pierwszej pochodnej”** centralnej przestrzeni Dąbrowy Górniczej do centralnej przestrzeni Katowic, czyli wspomnianego „salonu metropolii”.
5. **Uznanie centralnej przestrzeni Dąbrowy Górniczej za przestrzeń zdecydowanie najbardziej reprezentacyjną i prestiżową na terenie Zagłębia Dąbrowskiego.**
6. Co za tym idzie, podniesienie postulatu stworzenia na terenie dzisiejszego Placu Wolności „Salonu Zagłębia Dąbrowskiego” (należy przyjąć, iż na terenie Zagłębia Dąbrowskiego nie ma otwartej przestrzeni publicznej, która bardziej nadawała by się do tego celu). Plac ów w tym sensie i znaczeniu, miałby pełnić podwójną funkcję (nadano nowe znaczenia tej przestrzeni):
 - a. centralnej przestrzeni regionu Zagłębia Dąbrowskiego ,
 - b. reprezentacyjnego placu miasta Dąbrowa Górnicza – jak obecnie.
7. Stworzenie założenia urbanistycznego polegającego na wytworzeniu niejako „tygła”, tj. miejsca wymieszania się wielu kierunków komunikacyjnych oraz doprowadzenia do zagęszczenia w każdym sensie:
 - a. znaczeniowym, poprzez stworzenie tzw. przestrzeni narracyjnej, która jest opowieścią o Dąbrowie Górniczej i to na wielu warstwach (przestrzeń i czas),

- b. funkcjonalnym, poprzez wprowadzeniem ekstremalnie zagęszczonej i wielofunkcyjnej przestrzeni zewnętrznej i wewnętrznej jak i przestrzeni pośredniej (zadaszony plac, otwierana przestrzeń hal Fabryki Pełnej Życia),
 - c. kubaturowym, poprzez dobudowanie kubatur zgodnym z charakterem zabudowy w danym miejscu,
8. Stworzenie założenia komunikacyjnego polegającego na skrzyżowaniu na terenie Fabryki Pełnej Życia ciągów pieszo-rowerowych:
- a. na kierunku północ-południe na poziomie I kondygnacji, gdyż taki poziom wynika z istniejącej komunikacji pieszej na terenie Placu Wolności i wzdłuż Pałacu Kultury Zagłębia,
 - b. na kierunku wschód-zachód na poziomie parteru, gdyż na poziomie parteru istnieją ciągi piesze z tych kierunków.
9. Stworzenie założenia urbanistycznego łączącego:
- a. dwie ćwiartki po dwóch stronach Alei Królowej Jadwigi poprzez szerokie przejście dla pieszych i rowerów w poziomie jezdni zlokalizowane na osi Pałacu Kultury Zagłębia czyli połączenie istniejących ciągów pieszych wzdłuż ulicy Kościuszki – oś północ-południe, oraz parku Hallera z dzisiejszym Placem Wolności przez Pałacem Kultury Zagłębia,
 - b. wytworzenie kontynuacji powyższych ciągów pieszo-rowerowych poprzez zaprojektowanie dwóch ciągów pieszo-rowerowych będących kontynuacją dwóch istniejących po stronie zachodniej i wschodniej Pałacu Kultury Zagłębia ciągów pieszych wzdłuż elewacji,
 - c. kontynuowanie powyższych ciągów poprzez teren Fabryki Pełnej Życia w kierunku torów PKP, w tym **stworzenie promenady przez główną i najstarszą halę w zwartym zespole hal**, - sugestia przekroczenia torów kolejowych powyższymi ciągami (lub jednym ciągiem) poprzez ulicę Bolesława Limanowskiego w kierunku terenów Ośrodka Sportu i Rekreacji przy ulicy Konopnickiej i dalej ulicą Konopnickiej w kierunku zbiornika wodnego Pogoria III oraz ulicą Robotniczą w kierunku parku Zielona.
10. **Stworzenie 4 wewnątrz urbanistycznych, tj. palcu wejściowego, amfiteatru, placu miejskiego z zadaszeniem i ogrodem na dachu** (przyszłość Dąbrowy, ekologia), a pod nim parkingu jedno lub dwukondygnacyjnego, (w razie potrzeby po rezygnacji z parkingów na kondygnacji na poziomie terenu przeznaczenie tej kondygnacji na funkcje ogólnodostępne) oraz Parku Odkrywka, tzw. „parku kieszonkowego” z miejscami osłoniętymi i atrakcjami dla dzieci.
11. „Przepuszczenie” przez Fabrykę Pełną Życia ciągów pieszych w poziomie terenu na kierunku ulica Konopnickiej – Aleja Tadeusza Kościuszki pod ciągami północ-południe opisanymi w punkcie 9.
12. Wykorzystanie różnicy poziomów po stronie północnej PKZ i **stworzenie wspólnego cokołu**

dla Pałacu i Fabryki Pełnej Życia, których charakter i profil funkcjonowania ma się uzupełniać (sztuka i kultura wysoka [PKZ] syntezowana z działalnością opartą o proces twórczy i prowadzenie różnego typu tzw. „projektów” i wydarzeń [FPŻ]).

13. **Zachowanie podstawowego układu hal** oraz stworzenie zwartej kształtu korpusu zabudowań hal Fabryki Pełnej Życia poprzez wyburzenie oraz w innych miejscach uzupełnienie niewielkich fragmentów kubaturami.
14. Stworzenie na terenie hal układu suburbanistycznego pasaży na poziomie terenu oraz na poziomie I kondygnacji wpisanego w ciąg w skali centrum opisane w punkcie 9.
15. Stworzenie suburbanistycznego układu wewnątrz zwartej korpusu hal Fabryki Pełnej Życia jako kolejnej „drugiej pochodnej” w stosunku do analogii centrum Dąbrowy Górniczej do centrum Katowic (opisane w punkcie 5.).
16. **Utrzymanie zasady jednoprzestrzenności wnętrza hal.**
17. Określenie poszczególnych przeznaczeń funkcjonalnych przy jednoczesnym utrzymaniu kontaktu wzrokowego z maksymalnym zakresem przestrzeni otwartej.
18. **Rozwiązanie techniczne polegające na możliwości wsuwania 4 sekcji stanowiących 4 elewacje pod ziemię, w celu umożliwienia otwierania wnętrza hal na otwartą przestrzeń publiczną placu wejściowego**, amfiteatru placu miejskiego z zadaszeniem oraz na Park Odkrywka i odwrotnie – umożliwienie poza obserwowaniem wnętrza hal poprzez otwory w pozycji zamkniętej otwarcia pełnego elewacji i umożliwienia pełnego kontaktu wzrokowego oraz wejścia bezpośrednio na teren hal na całej długości elewacji południowej Fabryki Pełnej Życia. Jest to znaczeniowa interpretacja pełnej integracji obydwu przestrzeni wewnętrznej i zewnętrznej oraz metafora hasłowej „pełni życia” zawartej w logo Fabryki. W dni, kiedy pozwala na to pogoda, elewacja może być zsuwana w dół. Dla przykładu rozwiązanie techniczne może polegać na zbudowaniu elewacji kolejnych hal na belkach, na których są następnie opuszczane w dół w fosy wykonane wzdłuż elewacji. (rozwiązanie inspirowane zastosowanym w projekcie autorstwa architekta Rema Koolhaasa wykonanym w Moskwie dla siedziby Muzeum of Contemporary Art., gdzie dwa przeciwległe fragmenty dwóch elewacji zewnętrznych budynku przesuwają się ku górze i otwierają w ten sposób przestrzeń wewnętrzną muzeum dla zwiedzających i na teren placu). Po otwarciu elewacji następuje jego kulminacja – oczom zgromadzonych ukazuje się Logo Fabryki Pełnej Życia w skali 1:1 – widzowie widzą czerwoną ramę – zarys linii krawędzi dachów 4 hal, co stanowi kanwę dla logo Fabryki Pełnej Życia, które jest projektem wyjątkowo udanym i jest już doskonale rozpropagowane i kojarzone z Fabryką Pełną Życia i dalej intrygującym, atrakcyjnym i kreatywnym miejscem na terenie Dąbrowy Górniczej,

19. Uzupelnienie i „dogęszczenie” pasma zabudowy ciągnącego się wzdłuż Alei Kościuszki poprzez **budowę 4-go wieżowca mieszkalnego z przeznaczeniem na mieszkania dla młodych.**
20. Od strony zachodniej wzdłuż hal Fabryki Pełnej Życia stworzenie budynku z przeznaczeniem na lokale handlowo-usługowe i mieszkalne bądź biurowe na II i IV kondygnacji.
21. **Dwa zespoły, w sumie dwa cokoły handlowo-usługowe oraz cztery wieże biurowe bądź o przeznaczeniu mieszanym.** Proponuje się, aby wieże te wytyczyły nowy kierunek oraz typ zabudowy (obiekty wysokie i wielkokubaturowe), który może być pasmem prostopadłym istniejącego pasma takich budynków na osi północ-południe wzdłuż do Alei Kościuszki. Pasma takie może znaleźć się po dwóch stronach torów PKP i przyszłej planowanej drogi, która ma biec wzdłuż torów PKP od nowego ronda przy ulicy Poniatowskiego za zakończeniem w okolicach dzisiejszego Urzędu Pracy. Będzie to znakomicie skomunikowane miejsce jak chodzi o plany budowy węzła przesiadkowego przy remontowanym dworcu oraz w kontekście budowy obwodnicy oraz tuneli pod torami – w tym tunelu jezdnego w śladzie Alei Kościuszki.
22. Podobnie do zamierzonego przejścia pod torami w śladzie Alei Kościuszki kontynuowanie typu zabudowy wielkokubaturowej na drugą stronę torów.
23. Możliwość połączenia zarówno w poziomie parteru jak i przyłączenia galerii na poziomie I kondygnacji na terenie Fabryki Pełnej Życia z terenami sąsiednimi należącymi do dąbrowskiej Wyższej Szkoły Biznesu (od strony wschodniej), oraz ewentualnego przyszłego połączenia w ten sam sposób terenów i obiektów od strony zachodniej.

4. METODA PRACY.

Ujęcie zagadnienia może odbywać się przy użyciu różnej metodyki. Poniżej przedstawiono rozwinięcie i rozłożenie zagadnienia na:

1. Spojrzenie poprzez pryzmat **warstw** a ściślej mówiąc nawarstwień.
2. Rozłożenie na koegzystujące i przenikające się wzajemnie **konteksty**.
3. Wytworzenie autorskiej opowieści, tzw. „story”, która znajdzie odzwierciedlenie oraz przekład na język gestów, zasad, form i zabiegów projektowych.

4.A. METODA PRACY - WARSTWY.

Należy uznać, że w przedmiotowym zadaniu mamy do czynienia z bardzo złożonym i wielowarstwowym organizmem miejskim. Korzystając z opracowań teoretycznych można wprowadzić następujący porządek i kategoryzację tzw. „researchu” zagadnienia i dokonać jego podziału i kategoryzacji na następujące warstwy:

Ad. 1. Warstwa krajobrazu naturalnego:

Na terenie Zagłębia Dąbrowskiego mieliśmy do czynienia ze złożami węgla kamiennego i innych kopalni. Region rolniczy, położony na przecięciu ważnych szlaków handlowych, z czasem stał się terenem eksploatacji górniczej. Węgiel wydobywano najpierw metodą odkrywkową a następnie, wraz z potrzebą docierania do niższych pokładów z szybko rozwijającym się postępem technologicznym (np. wynalezienie maszyny parowej oraz możliwość zastosowania jej do wypompowywania wód gruntowych zalewających niskie pokłady w kopalniach głębinowych), węgiel eksploatowany był z głębszych poziomów. Powstawały, z początku prymitywne, a następnie bardziej zaawansowane technologicznie kopalnie. Jednocześnie powstawały tzw. „biedaszyby” czyli miejsca, gdzie ludność miejscowa wydobywała węgiel na własne potrzeby. Była to eksploatacja niezwykle niebezpieczna i prowadzono ją w niezwykle trudnych warunkach.

Z okresu kopalni odkrywkowych pochodzi wiele przekształceń rzeźby terenu na obszarze Dąbrowy Górniczej, które mogą być mylnie uznawane za ukształtowanie naturalne. Najciekawszym przykładem wydaje się być odkrywka dawnej Kopalni „Reden”, na terenie której znajduje się obecnie miejski park im gen. Józefa Hallera (park w centrum miasta z Aquaparkiem NEMO znajdującym się przy pokopalnianej skarpie). Podobne miejsca możemy znaleźć przy nieczynnej obecnie Kopalni Paryż oraz przy Hucie Bankowej. W tym okresie miasto przekształca się ze spontanicznie rozwijającego się organizmu w

stadium nazwijmy to przed-urbanistycznym w organizm bardziej zurbanizowany i zaplanowany. Należy pamiętać również o rozwoju hutnictwa oraz o rozwoju innych gałęzi przemysłu na tym terenie (rzemiosło, przemysł szklarski).

Ad. 2. Warstwa krajobrazu kulturowego:

Ze względu na fakt, iż podstawowa wiedza dotycząca historii miasta może stać się pomocna dla niniejszego wywodu przytaczamy cytaty z Wikipedii dot. hasła „Dąbrowa Górnicza”:

Dąbrowa Górnicza leży na Wyżynie Katowickiej i Garbie Tarnogórskim, stanowiących makroregion Wyżyna Śląska. Znajduje się w dużej części w Kotlinie Dąbrowskiej. Według danych z 1 stycznia 2010 r. powierzchnia miasta wynosiła 188,73km², i jest największym miastem pod względem zajmowanej powierzchni w województwie śląskim, wyprzedzając nawet Katowice.

Miasto graniczy z powiatem będzińskim (Będzin, gmina Psary, gmina Mierzęcice, Siewierz, Sławków), powiatem zawierciańskim (gmina Łazy), powiatem olkuskim w województwie małopolskim (gmina Klucze, gmina Bolesław) oraz z Sosnowcem. Miasto obejmuje teren o wysokościach od 258 do 390 m n.p.m.

Według raportu Światowej Organizacji Zdrowia w 2016 roku Dąbrowa Górnicza została sklasyfikowana jako 43. najbardziej zanieczyszczone miasto Unii Europejskiej.

Miasto powstało w wyniku łączenia się w większy organizm miejski wielu mniejszych miejscowości, które spowodowane były rozwojem przemysłu.

Pierwsza wzmianka o Dąbrowie pojawiła się w 1726 i pochodzi z ksiąg parafialnych kościoła Świętej Trójcy w Będzinie, w których pod datą 25 lipca 1726 odnotowana została jako matka chrzestna niejaka Anna Lisowa – mieszkanka Dąbrowy. W źródłach historycznych wymieniane są jednak miejscowości, które w wyniku procesów urbanizacyjnych zostały wchłonięte przez obecne miasto.

W latach (1470-1480) Jan Długosz w księdze Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis wymienia w zlatynizowanych staropolskich wersjach obecne dzielnice Dąbrowy Górniczej Strzemieszyce Wielkie jako Strmyeschycze Maior oraz Strzemieszyce Małe jako Strmyeschycze Minor, a także Tucznawa jako Thucznobaba, Okradzionów jako Okradzonow, Gołonóg jako Golonog, Ząbkowice jako Zambkowicze, Łosień jako Lossyen.

Natomiast najstarsze wzmianki o innych osadach z terenu dzisiejszej Dąbrowy Górniczej to, m.in. XII wiek o Trzebiestawicach, 1220 o Błędowie w kronikach biskupa krakowskiego Iwo Odrowąża, XIV wiek o Strzemieszycach i Ujejscu (pierwsza wzmianka z 1372), XV wiek o Gołonogu, Ząbkowicach w księgach Jana Długosza oraz w 1443 o Sikorce, w 1551 o Łęce. Prawdopodobnie od X wieku istniał Łosień, będący wczesnośredniowiecznym ośrodkiem wytopu metali.

Według spisu ludności diecezji krakowskiej z 1787 osada liczyła 184 mieszkańców. W 1795, w wyniku III rozbioru Polski, Dąbrowa przyłączona została do Prus (Nowy Śląsk). W 1799 powstała pierwsza znana mapa tych okolic, z której wynika, że zalążkiem osady była „Stara Dąbrowa” – wieś zlokalizowana przy trakcie prowadzącym z Krakowa na Śląsk, w okolicach obecnej ul. A. Struga i na południe od niej. We wsi tej znajdowała się karczma starościńska, kuźnia, studnia i kapliczka. Z okresem pruskim wiąże się początek intensywnego rozwoju gospodarczego wsi, spowodowanego odkryciem zasobnych złóż węgla kamiennego. Na terenie Dąbrowy odkryto pod koniec XVIII w. jeden z najgrubszych na świecie pokład węgla kamiennego, nazwany później „redeńskim”. W niecce kazimierzowskiej grubość tego pokładu (pokład 510 grupy siodłowej) dochodziła do 20 m, ale tylko na terenie obecnego miasta Dąbrowa Górnicza była wychodnia na powierzchnię tego pokładu.

Już w 1796 z inicjatywy władz pruskich rozpoczęto budowę pierwszej odkrywkowej kopalni węgla kamiennego, która od nazwiska dyrektora górnictwa w rządzie pruskim – hr. Fryderyka Wilhelma Redena – otrzymała nazwę „Reden”. Od 1806 zaczęła obok niej powstawać kolonia robotnicza o tej samej nazwie. Dalszy rozwój przemysłowy Dąbrowy łączy się już z działalnością inwestycyjną rządu Królestwa Polskiego, do którego w 1815 Dąbrowa została włączona. W okresie tym wiele nowych pokładów węgla odkrył Józef Cieszkowski, na których uruchomiono w 1846 roku nową kopalnię „Cieszkowski”. W latach 1816-1823 obok kopalni „Reden”, na terenie obecnego osiedla K. Adamieckiego, powstała huta cynku „Konstanty”. Do wytopu metali wykorzystywano rudy galmanu przywożone z kopalń w Strzemieszycach Małych, Stawkowie, Żychlicach i Olkuszu. Około 1820 przy kopalni „Reden” powstała pierwsza w Dąbrowie szkoła elementarna, wkrótce potem lazaret. W 1825 pod Będzinem powstała kopalnia „Ksawery”, która dała początek dzielnicy o tej samej nazwie oraz Mydlicom. Kopalnia ta została znacznie rozbudowana przez Cieszkowskiego.

W 1815 Dąbrowa została siedzibą Gminy Olkusko-siewierskiej, natomiast w 1864 siedzibą Gminy Osad Górniczych. W 1874 z Gminy Osad Górniczych oraz Starej Dąbrowy utworzono Gminę Górniczą, włączając do niej samodzielne dotąd jednostki administracyjne: Modrzejów, Niwkę, Sielec i Zagórze oraz rozwijające się osady przemysłowe: Bobrek, Dańdówkę, Józefów, Konstytynów, Klimontów, Niepiekło i Środulę. W 1903 od Dąbrowy zostały odłączone Środula, Sielec i Konstytynów. W 1909 roku zostały odłączone: Zagórze, Niwka, Modrzejów, Klimontów, Dańdówka, Józefów i Bobrek. W tym samym roku powstała gmina Dąbrowa Górnicza, w której skład weszły Dąbrowa, Stara Dąbrowa, Niepiekło i kolonie: Bankowa, Koszelew, Łabęcka, Huty Cynkowe, Mydlice, Gliniaki i Dębniaki. W 1915 do Dąbrowy zostają przyłączone Koszelew, Ksawera i Warpie.

W 1842 administracja Kościoła ewangelicko-augsburskiego ustanowiła filiał Będzin-Dąbrowa należący do Parafii ewangelicko-augsburskiej w Wieluniu (Parafia Ewangelicko-Augsburska w Sosnowcu). Potem w 1882 ewangelicy wzniesli własnym nakładem środków kościół ewangelicki. W latach 1872-1877 budowano pierwszy kościół katolicki pw. św. Aleksandra – papieża i męczennika – jako kościół filialny

parafii będzińskiej. Uzyskał on uprawnienia kościoła parafialnego na mocy dekretu biskupa kieleckiego Tomasza T. Kulińskiego z 5 lutego 1891. Dawny kościół św. Aleksandra to obecnie boczna kaplica Bazyliki Najświętszej Maryi Panny Anielskiej.

Na przełomie XIX i XX w. Dąbrowa była największym skupiskiem inteligencji technicznej w Zagłębiu, której kuźnią była Szkoła Górnicza Sztygarka. Historia tej szkoły to piękne karty w dziejach polskiego górnictwa i walk rewolucyjnych. Wydawała też ważne czasopismo naukowe Przegląd Górniczo-Hutniczy. Sama tylko kopalnia Reden zatrudniała połowę robotników tworzącego się wokół Dąbrowy zagłębia przemysłowego, któremu dała nazwę. Huta Bankowa była największą w Królestwie Kongresowym, a moc jej maszyn stanowiła 1/3 całego przemysłu Królestwa i zapoczątkowała w nim produkcję stali.

Władze carskie nie chciały przyznać praw miejskich, mimo że Dąbrowa liczyła ponad 30 tys. mieszkańców. Po wybuchu I wojny światowej, Rosjanie opuszczając Dąbrowę wysadzili tory kolejowe, co odcięło huty i kopalnie od głównych rynków zbytu. 24 stycznia 1915 roku podzielono obszar Zagłębia na strefy okupacyjne niemiecką i austriacką, a Dąbrowa znalazła się pod okupacją austriacką. 18 sierpnia 1916 roku Dąbrowa otrzymała od władz austriackich prawa miejskie. W 1918 roku Rada Miejska zdecydowała o zmianie nazwy miasta na Dąbrowę Górniczą, ponieważ ta nazwa była nieoficjalnie stosowana od czasu utworzenia w Dąbrowie gminy Górniczej. 4 kwietnia tego roku odbył się strajk w kopalni „Paryż”, a w październiku wybuchł strajk górników całego Zagłębia Dąbrowskiego, który unieruchomił kopalnie na trzy tygodnie. 8 listopada 1918 roku powstała Rada Delegatów Robotniczych Zagłębia Dąbrowskiego. Po zakończeniu wojny Zagłębie Dąbrowskie włączono do województwa kieleckiego.

W czasie II wojny światowej obowiązywała niemiecka nazwa miasta: Redenberg.

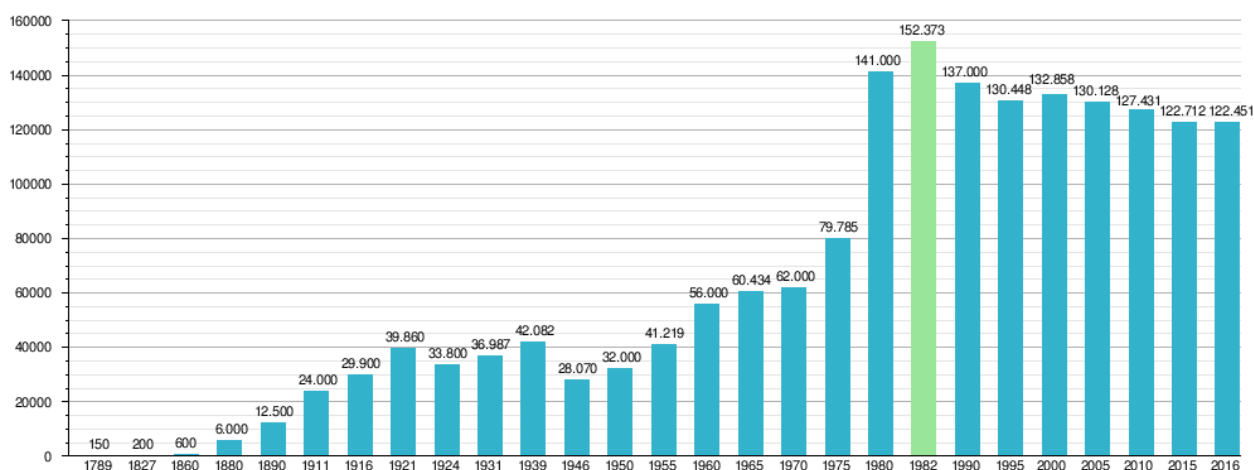
Duży wpływ na miasto miało wybudowanie w latach 1972-1976 największego w kraju i jednego z największych w Europie Kombinat Metalurgicznego Huta Katowice (dzisiaj ArcelorMittal Poland oddział Dąbrowa Górnicza).”

W tym miejscu, tj. przy okazji wzmianki dotyczącej Huty Katowice warto przytoczyć pewien wykres, który najlepiej świadczy o wręcz astronomicznym rozwoju miasta. Widać na nim, że w latach 1975-1982 liczba ludności Dąbrowy Górniczej niemal się podwoiła. Wiązało się to z zakończeniem

budowy i uruchomieniem produkcji stali na terenie kombinatu Huta Katowice oraz towarzyszącym temu rozwojowi inwestycjom w postaci szerokiej trasy biegnącej poprzez centra sąsiadujących miast oraz licznych osiedli mieszkaniowych. Były to blokowiska z mieszkaniami dla pracowników. Należy zauważyć, iż kiedy w sposób niejako hasłowy przywołuje się tak zwaną „epokę Edwarda Gierka” to właśnie na terenie Dąbrowy Górniczej, jak nigdzie w Polsce, znajdujemy jej najlepszą egzemplifikację.

Wykres liczby ludności Dąbrowy Górniczej na przestrzeni ostatnich 225 lat:

Największą populację Dąbrowa Górnicza odnotowała w 1982 – według danych GUS – 152 373 mieszkańców.

Ze względu na położenie geograficzne, na granicy dwóch wielkich regionów, tj. Śląska i Małopolski, miasta dzisiejszego Zagłębia Dąbrowskiego leżą na przecięciu ważnych szlaków komunikacyjnych na kierunkach północ-południe oraz wschód-zachód. Zagłębie wchodzi w epokę przemysłową, gdy na rolniczym terenie rozpoczyna się eksploatacja kopalin naturalnych i minerałów. Następnie wykorzystywane są one w innych, rozwijających się dzięki nowym technologiom, gałęziach przemysłu. Na terenie Zagłębia mamy do czynienia z przemysłem wydobywczym, hutniczym, włókienniczym oraz z wieloma gałęziami pokrewnymi. Do tego dochodzą aktywności takie jak rozwój handlu, usług, rzemiosła związane z potrzebą obsługi zarówno samego przemysłu jak i ludności pracującej w kopalniach, zakładach oraz zamieszkującej te tereny.

Co niezwykle ważne, są to tereny przygraniczne. Przemysłowcy budują tutaj swoje fabryki, aby prowadzić wymianę i handel z zagranicą. Krajobraz kulturowy miasta Dąbrowa Górnicza jaki znamy obecnie ukształtował się na gruncie dynamiki ruchów demograficznych towarzyszących tym przemianom. Stanowiło to o tożsamości ludności miasta. Ważne jest, że na terenie Dąbrowy (jak

również na terenie wielu miast o specyfice rozwoju i drodze ewolucyjnej podobnej do tej, jaką przebyła Dąbrowa Górnicza) dochodzi do ciekawego złożenia i napięcia pomiędzy dziedzictwem cywilizacyjnym i kulturowym, jakie wnoszą do organizmów miejskich grupy ludności migrujące ze wsi do miast a dziedzictwem, jakie powstaje wraz z istnieniem i trwaniem tych miast. Z podobną sytuacją spotykamy w dzisiejszej Dąbrowie. W latach 50., aż po dynamiczny rozwój w latach 70., mamy do czynienia z pokoleniem ludzi, którzy są przyjezdnymi, migrującymi, są „skądś”. W latach ww. ilość ludności miasta nie tylko wzrasta ale ulega zwielokrotnieniu. Obecnie Dąbrowę Górniczą zamieszkuje już kilka pokoleń ludzi, którzy się tu wychowali i żyją. Jednak należy pamiętać, że ludzie ci w znacznie inny sposób utożsamiają się z miastem i całym Zagłębiem niż mieszkańcy, dla przykładu, pobliskiego Krakowa. Tutaj związki te są luźniejsze, tożsamość mniej ugruntowana, mniej punktów zakotwiczenia oraz odniesienia. Brak jest również odpowiednio silnych elit, które stanowiłyby kulturotwórczy pierwiastek w mieście.

Rozwój górnictwa oraz innych gałęzi przemysłu powoduje przyspieszenie spontanicznej urbanizacji Dąbrowy. Początkowo mamy do czynienia z obrazem Dąbrowy, jako dużego zakładu przemysłowego, gdzie mieszkalnictwo, często w spontanicznej i przed-urbanistycznej formie miesza się z infrastrukturą zakładów przemysłowych - kopalni i hut. Dąbrowa niejako odtwarza cykl rozwojowy, jaki znany jest z miast angielskich, gdzie doszło do tzw. I rewolucji przemysłowej. Spontaniczny i niezaplanowany rozwój organizmów miejskich stopniowo cywilizował się i z czasem, po przekroczeniu pewnej masy krytycznej związanej z niskimi standardami życia ludności pracującej w pionierskich gałęziach przemysłu, stał się przedmiotem teoretycznego namysłu. Następnie przychodzi okres urbanistyczno-architektonicznych wizji i planów, a z czasem ich realizacji. **Urbanistyczny kształt Dąbrowy Górniczej cywilizuje się, aby w latach powojennych rozpocząć rozwój zakończony w latach 70. i 80. powstaniem miasta w kształcie, jaki znamy obecnie.**

Ad. 3. Warstwa krajobrazu architektonicznego:

Warstwa ta została opisana powyżej i stanowiła ją początkowo zabudowa o charakterze spontanicznym (zarówno zabudowa mieszkaniowa jak i przemysłowa). Ważnym elementem pejzażu były wtedy odkryvky kopalniane, a także hałdy, które stanowiły pierwotną warstwę krajobrazu kulturowego i architektonicznego.

Ad. 4. Warstwa spontanicznego wzrostu:

Spontaniczny wzrost na przełomie XIX i XX wieku związany był z silnym rozwojem przemysłowym. Miały na niego wpływ dwie wojny światowe, gdyż tereny te ze względu na bogactwa naturalne, przemysł, położenie na przecięciu szlaków komunikacyjnych oraz na przygraniczny charakter były bezpośrednio narażone na wszelkie zawirowania społeczne, polityczne i gospodarcze. Należy zwrócić uwagę, że nawet w czasach wojennych wydobywanie węgla kamiennego i produkcja stali odbywały się nadal - stąd miasto rozwijało się w sposób ciągły.

Ad. 5. Warstwa projektowania struktury:

Powojenna odbudowa oraz wzrost gospodarczy, którego szczyt datujemy na lata 70. XX wieku, tworzą dzisiejszy kształt miasta. Dzieje się to wraz z budową Kombinatu Metalurgicznego Huta Katowice. **Przez środek miasta projektowana jest szeroka arteria komunikacyjna, która łączy kilka miast Zagłębia z hutą.** Trasą tą pracownicy mają dostać się do huty a następnie sprawnie wrócić z pracy do domów (bloków zlokalizowanych na terenie osiedli mieszkaniowych).

Należy zaakcentować, że biegnąca przez centrum miasta trasa ma dla jego funkcjonowania ambiwalentne znaczenie. Z jednej strony, uczytelnia i dobrze organizuje, łączy całe miasto i stanowi jego kręgosłup komunikacyjny ale jednocześnie równie mocno dzieli je na dwie części, komplikując codzienne poruszanie się mieszkańców. Na oś komunikacyjną zostaje naniesiona warstwa osiedlowej zabudowy blokowej. Powstają plany zagospodarowania przestrzennego całych dzielnic mieszkaniowych dla pracowników Huty Katowice i innych zakładów. Buduje się kolejne i kolejne osiedla mieszkaniowe. Co niezwykle ważne (ambiwalentne obecnie w wymiarze znaczeniowym) powstałe nieco wcześniej w latach 50. i 60. socrealistyczne dziedzictwo architektoniczne miasta (tj. między innymi okazały i łączony znaczeniowo i historycznie z Pałacem Kultury i Nauki w Warszawie - Pałac Kultury Zagłębia z Placem Wolności) to elementy wielkiego założenia urbanistycznego dla centrum Dąbrowy Górniczej (założenie

nie zostało zrealizowane – nie powstał np. gmach Urzędu Miasta, tj. Ratusz po przeciwległej stronie Alei).

Poza wymienionymi obiektami w Dąbrowie mamy do czynienia z dużą ilością budynków mieszkaniowych oraz użyteczności publicznej z tego okresu. Należy zaakcentować socrealistyczne sąsiedztwo terenu opracowania i zwrócić uwagę na obecność zabudowy wysokościowej modernistycznej z lat 60-70. **Powoduje to, że teren opracowania sam w sobie stanowi swoiste „muzeum urbanistyki i architektury” nowoczesnej.**

Należy zwrócić również uwagę na obecność na terenie miasta, z jednej strony największej huty w Polsce, a z drugiej – rozległych zielonych terenów rekreacyjnych z dużymi akwenami jezior oraz innych interesujących atrakcji krajobrazowych (np. wchodzące w skład zespołu kilku wzgórz na terenie Zagłębia, Wzgórze Gołonoskie czy Pustynia Błędownska). Niezwykle inspirujący jest nowoczesny charakter miasta, ale również niezwykle inspirująca jest historia Dąbrowy Górniczej (bogata w artefakty, które mogą stać się wprost inspiracjami dla projektów).

Ad. 6. Warstwa przekształcania struktury:

Wydaje się, że to właśnie z działaniami na tej warstwie mamy obecnie do czynienia. Po roku 1989 i zmianie systemu społeczno-politycznego i gospodarczego dokonano rewizji założeń budownictwa modernistycznego z lat 70. i poddano je krytyce. Zaprzestano budowy zdehumanizowanych dużych osiedli mieszkaniowych, co wiązało się również z brakiem niezwykle silnego inwestora, którym do tego czasu było państwo.

Należy pamiętać, że wszystkie wymienione powyżej warstwy są niejako nałożone zarówno na siebie wzajemnie jak i nałożone chronologicznie na oś czasu. Jednak takie wyobrażenie nawarstwienia tych czynników nie wyczerpuje wielkiej gamy relacji, w jakie te warstwy wchodzą pomiędzy sobą. Możemy powiedzieć, że w przypadku naszego projektu mamy do czynienia z takim właśnie uporządkowaniem kolejnych nawarstwień w tkance urbanistycznej Dąbrowy Górniczej. Należy również zauważyć, że całość układu się w ciąg – zarówno chronologiczny związany z czasem jak i związany z przestrzenią. Każda kolejna warstwa w specyficzny i całkowicie jednostkowy i niepowtarzalny dla danego miejsca sposób w konkretnym czasie ułożona jest na poprzedniej. Mało tego. Można stwierdzić, że spojrzenie „warstwowe” w jakiś sposób upraszcza kwestię wzajemnego przenikania się tych warstw, które nie jest w rzeczywistości zwykłym ich nakładaniem się na siebie, a złożonym procesem wzajemnego przenikania i wielorakich wzajemnych relacji.

W procesie projektowania ingerencji w ściśle centrum Dąbrowy Górniczej operujemy na warstwie przekształcania zastanej i istniejącej struktury urbanistycznej i architektonicznej miasta. Zwróćmy uwagę na fakt, że to co z pozoru wydawać się może wadą układu urbanistycznego Dąbrowy Górniczej, może jednocześnie posiadać swój pozytywny rewers. Jest tak np. z szerokimi alejami biegnącymi przez niemal całą Dąbrowę. Należy tu zauważyć istnienie w mieście niejako kanionu, który działa w dwóch wymiarach – na płaszczyźnie w przestrzeni trójwymiarowej i stanowi przestrzeń pustą, wyciętą w zabudowy i nie pozwalającą myśleć o sobie jako o wnętrzu urbanistycznym. Pamiętajmy jednak, że aleje same w sobie, poprzez charakterystyczne ukształtowanie terenu śródmieścia i centrum miasta, tworzą ciekawą kompozycję, której doświadczać można z perspektywy tak ważnej obecnie, jaką jest przemieszczanie się po mieście nowoczesnymi środkami transportu. Oto po przejechaniu przez salon miasta obok bazyliki mamy interesujący i frapujący widok, który wyłania się za zakrętem przy rondzie na Redenie. Widzimy aleje mające kulminację w postaci dominanty - na zamknięciu wielkiej osi urbanistycznej Alei widzimy kościół św. Antoniego na Górcie Gołonoskiej, która z kolei wchodzi w skład kilku charakterystycznych wzgórz na terenie Zagłębia. Wystarczy wyobrazić sobie, że jesteśmy przewodnikami oprowadzającymi kogoś po mieście. Widzimy szeroką panoramę miasta wjeżdżając do niego Alejami od strony Będzina. Podobnie jak Dąbrowa, Będzin (także Sosnowiec) jest przecięty szeroką trasą o przekroju równym temu w Dąbrowie. Następnie możemy poprzez Gołonóg dojechać do Kombinatu Huta Katowice, a następnie wrócić szeroką ulicą Kasprzaka i Alejami do centrum. Poza wszystkimi wadami, Aleje mają więc pewne pozytywne strony. Można stwierdzić, że organizują miasto w wymiarze komunikacyjnym i orientacyjnym i należy poczynić wszelkie starania, aby te atuty wzmocnić. Wzgórze Gołonoskie, znajdujące się obok wzgórza z kościołem, jest dobrym punktem widokowym, z którego możemy zobaczyć interesującą czy wręcz imponującą panoramę całej huty Katowice. Miejsce to jest obecnie całkowicie niezagospodarowane, a to z niego najlepiej widać kombinat. Może być to znakomity punkt widokowy na kolejną ambiwalentną „wartość”, jaką mamy w Dąbrowie – na największą hutę stali w Polsce. Obecnie jest ona widziana jedynie przez pryzmat uciążliwości, jaką stanowi dla mieszkańców, nie tylko Dąbrowy Górniczej, bo jej oddziaływanie środowiskowe jest dużo szersze i wykracza poza granice miasta.

Tak więc, oprócz ewidentnie pozytywnych obiektów w przestrzeni Dąbrowy Górniczej, mamy do czynienia z obiektami co najmniej ambiwalentnymi. Musimy zatem sprawić, aby przy istnieniu uciążliwego balastu, jaki stanowią dla miasta, dokonywała się zmiana optyki i obiekty te stały się elementami świadczącymi o jego tożsamości. Przez obecność w mieście kombinatu mamy również możliwość uczestniczenia w szerokiej dyskusji dot. negatywnych aspektów i problemów, od społecznych po środowiskowe. Mamy możliwość wykorzystania skrajności, jakie istnieją w Dąbrowie Górniczej – ogromnych terenów przemysłowych ale i rozległych rezerw zielonych.

4.A. METODA PRACY - KONTEKSTY.

Poza wymienionymi powyżej warstwami istnieje bardzo wiele kontekstów, w obszarze których poruszamy się projektując ingerencję w istniejący obszar zurbanizowany.

Myśląc Dąbrowa Górnicza, wyobrażamy sobie miasto na pewno nowoczesne, młode, miasto, gdzie kształt urbanistyczny zdominowany jest przez szeroką trasę biegnącą przez centrum, na którą nawleczone są kolejne dzielnice czy lepiej osiedla. I tu, niejako na marginesie uwaga. Oto osiedla umiejscowione są w przestrzeni bardzo rzadko. Pomiedzy nimi jest wiele pustej przestrzeni, tzw. „między-przestrzeni”. Na uwagę zasługuje przypadek wypełniania tego rodzaju terenu wzdłuż Alei Piłsudskiego w dzielnicy Gołonóg. Po prawej stronie ul. Piłsudskiego (jadąc w kierunku Huty Katowice) mamy do czynienia z osiedlem tzw. Manhattan, którego zabudowa dochodzi do samej drogi. Pozostawiając dyskusyjne kwestie ideowe można powiedzieć, że po tej stronie panuje pewien ład urbanistyczny (pomijamy kwestie przejść podziemnych, itp.). Po stronie lewej osiedle Broadway jest nieco oddalone i właśnie nowe ingerencje w ten dystans są przykładem, jak się wydaje, negatywnego modelu wypełniania owych między-przestrzeni. Zamiast umiejscawiania obiektów usługowo-handlowych, które jak widać „nie przyjmują” się w tym miejscu może należy rozważyć pociągnięcie typu zabudowy mieszkaniowej wysokiej podobnie jak jest to stronie prawej i próbować „przybliżyć” osiedle do Alei. Może powinna znaleźć się w tym miejscu zabudowa wysoka, nawiązująca do zabudowy osiedla znajdującego się w głębi przy czym wysokościowa wielofunkcyjna.

Tak czy inaczej ważne jest, aby w pracach nad koncepcjami i projektami brać pod uwagę ten problem Dąbrowy i nad nim się pochylić. W najbliższym kontekście zabudowań dawnego DEFUM a przyszłej Fabryki Pełnej Życia również mamy do czynienia z bezpośrednim lub pośrednim stykiem różnych typów zabudowy a styk ten powinien być przedmiotem szczególnej i indywidualnej refleksji w imię wytworzenia ładu urbanistycznego, ciągłości i porządku. Sama Fabryka znajduje się w ścisłym centrum miasta. Jako przemysłowa pozostanie jej część w postaci dużej hali z szedowym dachem. Obecnie, wracając do Alei pomiędzy dwoma osiedlami w Gołonogu, mamy do czynienia z ewidentnym chaosem urbanistycznym w tej części miasta i to przy najważniejszej arterii komunikacyjnej. Podobnie dużym problemem jest wypełnianie przestrzeni wzdłuż Alei spontanicznie budowanymi przeróżnymi obiektami handlowymi i usługowymi i to w zupełnym oderwaniu od skali i charakteru zabudowy. Widać, iż jest to spontaniczna odpowiedź mieszkańców na „przeskalowanie” miasta, brak ludzkiej skali. Dlatego należy podjąć trud próby planistycznego zapanowania nad spontanicznym zaśmiecaniem tej przestrzeni.

Pojęcie osiedle pasuje do charakterystyki Dąbrowy znacznie bardziej niż dzielnica. Dlaczego? Dzielnica to coś o konkretnej tożsamości, to pojęcie mocniejsze od osiedla. Zestawienie dzielnicy i osiedla można porównać do zestawienia wspólnoty i zbiorowości. Porównanie to wydaje się adekwatne. O ile można sobie wyobrazić, że pewna wspólnota zamieszkuje pewną dzielnicę, to osiedle zamieszkuje zbiorowość. To zasadnicza różnica. Zbiorowość posiada pewną tożsamość. Tożsamość powstaje z biegiem czasu w żmudnym procesie dochodzenia do pewnej świadomości, wspólnej historii, która staje się tradycją oraz dorobku cywilizacyjnego i kulturowego. Cywilizacją nazwijmy kształtowaną i przyjmowaną oraz wciąż z wysiłkiem udoskonaloną metodę życia zbiorowego przyjmowaną przez daną społeczność. Kulturą nazwijmy wysiłek i dorobek danej społeczności na polu rozwoju intelektualnego i materialnego.

Wracając do głównego wątku można powiedzieć, że w centrum Dąbrowy Górniczej dominują osiedla, które były zasiedlane przez ludność najczęściej napływową, nie zaś dzielnice, które powstawały w sposób naturalny na przestrzeni czasu i na ich terenie dokonywał się cykl naturalnego życia miejskiego. Oczywiście Dąbrowa jest z pewnym sensie również złożona z dzielnic, jednak w centrum miasta mamy do czynienia głównie z osiedlami. Osiedla ktoś niejako ustanawiał - decydował czyli planował, następnie w szczegółach projektował, realizował i zasiedlał. Dzielnice były bliższe życiu i pulsowały wraz z jego cyklami. Zasiedlaniu osiedli towarzyszyło „wysiedlenie” z poprzedniej lokalizacji. Wysiedlenie wiązało się z pewnym brakiem, deficytem. Często było ucieczką lub pogonią za przysłowiowym „chlebem” i lepszym bytem, jaki oferowało miasto.

Należy pamiętać, że otoczenie materialne ma wielki wpływ na mentalność i nabywane przez człowieka cechy socjalizacyjne. Dyskusja na temat wyższości siły uwarunkowań genetycznych nad wpływem środowiska jest kwestią nie do wyczerpania. Należy pamiętać, że ludzie, najczęściej młodzi, w sile wieku (a mieszkańców osiedli stanowili pracownicy przyjeżdżający to w pojedynkę lub z młodymi stażem rodzinami) wprowadzali się najczęściej do mieszkań wyposażonych w podstawowe elementy wyposażenia, gdzie można było, po wniesieniu kilku niezbędnych mebli mieszkać i – szerzej – żyć od zaraz. Często jedynym przedmiotem i artefaktem z historii było np. tzw. „monidło”, które zasiedlającym bloki przypominało poprzednie życie. Zmiana była tak silna, że można było ją określić jako rozpoczęcie nowego życia. Przydział własnego „M” nie był przyznaniem mieszkania w sensie własności prywatnej. Był przydzieleniem pewnej minimalnej i ściśle zwymiarowanej przestrzeni nie tyle do życia w sensie potencjalizowania pełni życia co przyznaniem pewnego minimum egzystencji, gdzie pracownik mógł wypocząć, założyć rodzinę i wychować dzieci. Zabudowę osiedli stanowiły bloki podzielone na hotele robotnicze dla pojedynczych pracowników - robotników oraz de facto również „hotele robotnicze” tyle że dla pracowników - robotników z rodzinami. Obowiązywały ściśle ustalone metraże i warunki

przydziału. Na terenie osiedli znajdowały się również ściśle wyliczone i zwymiarowane, jak chodzi o ilość użytkowników, zespoły handlowo-usługowe, żłobki, przedszkola, szkoły, infrastruktura sportowo-rekreacyjna, drogowa i techniczna oraz dla przykładu zespoły garaży, które dołączano wraz z rozwojem motoryzacji. Czas ten określano jako czas małego fiata 126p, telewizora kolorowego oraz radjka tranzystorowego. Mieszkania na terenie osiedli wypełniały w większości te same przedmioty. Podobne meble, podobne sprzęty AGD i RTV.

Wszystko to nie sprzyjało budowaniu tożsamości z jej stroną specyfikującą i odróżniającą ludzi pomiędzy sobą. Podobieństw było zdecydowanie więcej. Stały się wręcz przedmiotem satyry, gdzie podkreślano podobieństwo zarówno środowiska całego osiedla jak i bloków, mieszkań i wyposażenia do zupełnie innych lokalizacji. W tym środowisku, środowisku wielkich osiedli i bloków z wielkiej płyty nawet współcześnie po zmianie cywilizacyjnej jaką jest zmiana ustroju społeczno-politycznego nie doszło do zmiany mentalności i zmiany charakteru relacji międzyludzkich. Można stwierdzić, że środowisko życia, **otoczenie osiedla i bloków ewidentnie nie sprzyja przemianie zbiorowości we wspólnotę**. Mamy z tym do czynienia w trakcie procesu partycypacji społecznej, gdzie na obecnym etapie czynne zainteresowanie mieszkańców procesem zmian w mieście należy uznać, co wiadomo skąd inąd, za niewystarczające.

Spójrzmy na kolejną analogię Dąbrowa Górnicza i Gołonóg - Kraków i Nowa Huta. Podobnie jak w Dąbrowie Górniczej obok dzielnicy starego miasta, w oddaleniu kilku kilometrów powstaje nowe miasto. Miasto z wielkim kombinatem metalurgicznym. Podobnie jak w Dąbrowie, obydwie miasta łączy szeroka trasa samochodowa z linią tramwajową pomiędzy pasami ruchu. W odróżnieniu od Dąbrowy Kraków wobec Nowej Huty stanowi – poza tym iż jest miastem o wiele większym – ośrodek o bodaj najsilniejszej w Polsce tożsamości, zarówno cywilizacyjnej jak i kulturowej.

Wniosek jaki płynie z tej analogii wydaje się określać Dąbrowę Górniczą jako miasto o zupełnie innym ładunku emocjonalnym jak chodzi o historię, tradycję oraz związane z nimi więzi kulturowe. O ile w Krakowie opozycja Kraków - Nowa Huta zdominowana jest przez charakter tradycyjnego Krakowa, o tyle w Dąbrowie przewaga przesuwana jest na stronę nowoczesności, która do dziś jest ważnym punktem odniesienia dla zbiorowości zamieszkującej miasto. Oczywiście w trakcie prowadzonych w ramach projektu rewitalizacji POR CENTRUM warsztatów, spacerów badawczych, spotkań z mieszkańcami szczególnie starsze osoby akcentowały jakiś stopień przywiązania do miejsca, w którym żyją. Jednak były to głosy wyrażające w jakiś sposób poglądy prywatne, bez odniesienia do przeżyć o charakterze wspólnotowym, ogólniejszym. Należy pamiętać, że dla pokolenia ojców i dziadów dzisiejszych mieszkańców Dąbrowy, o ile mieszkali na terenie Zagłębia czy nawet Dąbrowy, miejsce to kojarzyło się z

trudną egzystencją, prowadzoną często na granicy ubóstwa. Ciężka praca, bieda, I Wojna Światowa, II Wojna Światowa, następująca po wojnie epoka przemocy politycznej komunizmu, to wszystko nie były sprawy, o których łatwo i przyjemnie się opowiadało. Losy te zmuszały ludzi do walki o codzienną egzystencję i nie prowadzono tu wyczelowanych rozważań, nie uprawiano wyrafinowanych odmian kultury wyższej. Poza tym na tym terenie nie miały miejsca jakieś szczególnie istotne dla losów kraju czy regionu wydarzenia, które mogłyby stać się wyznacznikiem dla zbiorowej tożsamości.

Oczywiście, nie można do końca stwierdzić, że cykl powstawania osiedli był cyklem stricte abstrakcyjnym, obcym naturze ludzkiej czy też naturze tej wrogim. Człowiek jest istotą inteligentną i potrafiącą dostosować się do wielu warunków życia. Należy jednak stwierdzić, że w stosunku do rozwoju społeczności w naturalnym otoczeniu wsi czy też dzielnic fakt przeprowadzki i osiedlenia się w nowym miejscu wiązał się z pewnością z wielkimi nadziejami ale, z drugiej strony, z dyskomfortem. Towarzyszyło temu zapewne poczucie utraty bezpieczeństwa, które jest najgłębszą i absolutnie fundamentalną potrzebą człowieka. Człowiek raz wykorzeniony nabiera najgłębszego przeświadczenia i poczucia tymczasowości.

Jak te przemyślenia mogą wpłynąć na kształt projektu przestrzeni Fabryki Pełnej Życia?

Przed wszystkim przy okazji rewitalizacji i tworzenia idei i rzeczywistości Fabryki Pełnej Życia istnieje szansa na wytworzenie właśnie takiej „wartości dodanej” – „przestrzeni narracyjnej”, która opowiadać będzie o Dąbrowie Górniczej i jej mieszkańcach.

Należałoby zatem rozwiązania projektowe umieścić jednak w przyszłości, która jest naturalnym środowiskiem Dąbrowian. **Aluzje historyczne należy dawkować w umiarze i podawać je we współczesnej formie.** Oczywiście ważne jest, aby mieszkańcy wiedzieli, jaka jest historia ich najbliższego otoczenia, jednak techniki stosowane w ramach czegoś, co można nazwać „przestrzenią narracyjną” właśnie powinny być na bardzo dostępnym poziomie, wręcz elementarnej edukacji. Nikomu nie trzeba tłumaczyć czym jest Kraków czy Wawel. Jednocześnie wydaje się że wielu, zwłaszcza młodych, dąbrowian nie wie, że dla przykładu park Hallera ma w sobie zapisaną historię dużej kopalni odkrywkowej i właściwie jest na terenie dawnej eksploatacji odkrywkowej urządzonej.

Należy pokazać ciekawostki, jak na przykład fakt, że po fazie rolnictwa i rzemiosła zaczął rozwijać się przemysł wydobywczy w postaci odkrywek i towarzyszących im spontanicznie biedaszybów. Że proces ten wyznaczył kierunek rozwoju miasta. Że na terenie miasta odkrywki do dziś są widoczne w

jego rzeźbie i ukształtowaniu. Być może będzie to w jakiś sposób budować i równoważyć współczesne przechylenie „człowieka bez tożsamości” w kierunku człowieka, choć elementarnie, wyedukowanego, kulturalnego, świadomego swojej społecznej, przestrzennej i czasowej tożsamości.

Ukazanie rozwoju miasta na linii czasu oraz poprzez pryzmat nawarstwień może stworzyć czytelną narrację i poprzez zaprojektowaną **przestrzeń narracyjną** wytworzyć elementarną **tożsamość narracyjną** mieszkańców Dąbrowy w wymiarze wspólnotowym i indywidualnym.

W tym sensie rewitalizacja może stać się czymś szerszym – będzie odbywać się niejako w dwóch warstwach:

- rewitalizacja przestrzeni ,
- rewitalizacja społecznej tożsamości.

W przestrzeni Fabryki Pełnej Życia można prowadzić obywatelską edukację mieszkańców, co z resztą już się dzieje biorąc pod uwagę profil oraz kierunek przedsięwzięć i imprez, które już się odbyły na oddanym miastu terenie po dawnym DEFUM.

Pamiętajmy o tym, że jak widać z przytoczonego wcześniej schematu dotyczącego demografii miasta, większość dąbrowian to ludność napływowa. Pokazanie miejsc ważnych na osi czasu, takich jak dawna historia, następnie rozwój miasta w latach 70., niezwykle interesujące i skupiające jak w soczewce dramatyczne wypadki roku 1981, szczególnie jak chodzi o wydarzenia na terenie Huty Katowice, następnie historia po 1989 roku i czasy obecne związane z integracją w sensie globalnym wytworzy spójną narrację, którą każdy może opanować. Do tego celu można użyć nowoczesnych metod medialnych (gry komputerowe, aplikacje na smartfony, itp.).

Ukazanie wielości współczesnych **kontekstów** w jakich miasto występuje może dowartościować i dookreślić świadomość o istocie przestrzeni i czasu. Być może projektowana przestrzeń może mieć walor edukacyjny w tym sensie, że statystyczny dąbrowianin po zapoznaniu się samemu z historią miejsca w którym żyje będzie potrafił w kilkudzaniowej formie opowiedzieć o sobie i swojej tożsamości choć krótkie „story”.

W tym sensie, **poza tzw. „wartościami twardymi”** Fabryka Pełna Życia będzie miała w sobie zapisane, zakodowane pewne niezwykle ważne czy wręcz najważniejsze obecnie jak chodzi o budowanie tożsamości tzw. **„wartości miękkie”**.

Nastąpi jednoznaczna identyfikacja, zaangażowanie czy wręcz duma dąbrowian ze swojego centrum. Wartością będzie rozumienie ich miejsca w wielo-kontekstowym ujęciu od funkcjonowania miasta w kontekście globalnym do funkcjonowania w kontekście lokalnym, najbliższym – a zatem świadomość specyfiki Dąbrowy na tle innych miast.

Należy zwrócić uwagę na jeszcze jeden fakt, z którym można mieć kontakt kiedy uczestniczy się w ulicznej sondzie czy ankiecie na terenie Dąbrowy. Mieszkaniec nie znający historii i nie utożsamiający się z miejscem i żyjącymi obok niego współmieszkańcami nie używa słowa „my”. Wszystko, co dzieje się w przestrzeni traktuje jako coś co „ktoś robi/zrobił”, „oni tu to zrobili, postawili, zlikwidowali”. Otoczenie traktuje jak „jakiś”, bo każde otoczenie jest jakieś. „Ktoś” o nie dba, bo taką ma rolę. Taki mieszkaniec nie ma pretensji o bycie przedmiotem zmian czy decyzji.

Można zatem stwierdzić, że przestrzeń Fabryki Pełnej Życia (FPŻ) musi być przestrzenią skierowaną ku przyszłości w sensie dawania wielu możliwości różnorodnego jej wykorzystywania. Powiedzieliśmy, że społeczeństwo Dąbrowy Górniczej jest społeczeństwem otwartym na przyszłość, stosunkowo słabo ukorzenionym w tradycji, historii. Społeczeństwem, które patrzy do przodu i w tym sensie ma wiele cech stycznych ze współczesnym tzw. społeczeństwem płynnej nowoczesności. Społeczność Dąbrowy to ludzie o tożsamości ściśle związanej z postępem, szczególnie przemysłowym. Nadzieje i lęki co do przyszłości związane są głównie z tą dziedziną ich aktywności. Z pracą, z umiejętnościami Wartości takie jak praca, postęp, awans społeczny powodują, że społeczność ta tworzy nowoczesne miasto.

5. KONTEKSTY

5.A. KONTEKST CYWILIZACYJNY I KULTUROWY.

Przychodzi nam pracować w bardzo ciekawym kontekście cywilizacyjnym i kulturowym. **Kolejny raz w historii Dąbrowy Górniczej mamy do czynienia z pewnym podsumowaniem poprzedniej epoki i otwarciem nowej.** Zmienił się kontekst, w jakim postrzegamy to miasto. Zmieniły się okoliczności rozwoju. Aktualne trendy w teorii urbanistyki, czyli sztuki kształtowania miast poszerzyły optykę o m.in. możliwy kontekst globalny i położyły nacisk na każdy możliwy aspekt w tym szczególnie na aspekt środowiskowy.

Dodatkowo, mamy nowy kontekst w myśleniu o miastach Śląska i Zagłębia. 1 stycznia 2018 roku powstała Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia (GZM). Jak chodzi o Metropolię, to obecnie **przechodzimy od myślenia o miastach regionu w sposób rozdzielny do myślenia kategoriami interesu wszystkich miast w ramach Metropolii oraz interesu Metropolii w sensie całości** w kontekście atrakcyjności i konkurencyjności na polu współzawodniczenia na forum krajowym i międzynarodowym.

Wszelkie „wykluczone” z namysłu mieszkańców, władz, aktywistów, itp. aspekty życia miejskiego są dzisiaj przedmiotem włączenia i pogłębionej refleksji. Nie inaczej jest w Dąbrowie Górniczej. Aktywiści, organizacje pozarządowe, wszelkie grupy tak zwanych interesariuszy, ale przede wszystkim mieszkańców organizują się i tworzą własne wizje miasta. Współczesne miasto jest więc wypadkową tych wizji i ich zderzenia z rzeczywistością. Dąbrowa Górnicza, miasto zaplanowane i zrealizowane w sposób autorytarny przez władzę państwową w czasie realnego socjalizmu przekształca się w Dąbrowę demokratyczną, miasto planowane w oparciu o nowe wartości i zasady planistyczne - szeroką partycypację społeczną, postulaty zrównoważonego miasta w ramach doktryny zrównoważonego rozwoju w dziedzinie społecznej, środowiskowej i ekonomicznej.

5.B. SPECYFIKA CZASU OBECNEGO.

Znajdujemy się w okresie reinterpretacji i przewartościowania co najmniej kilku paradygmatów dotyczących przestrzeni miejskiej. Dla przykładu komunikacja. Na pierwszy plan, obok kwestii środowiskowych i ekologicznych wychodzi problem komunikacji kołowej w mieście. Samochody. Wiemy już, że mnożąc drogi i miejsca parkingowe dajemy okazję do jeżdżenia i parkowania zaś udogodnienie

związane z rozbudowaniem sieci dróg w centrum jest pozorne. Do świadomości aktywistów i osób, którzy podchodzą refleksyjnie do tego tematu już to doszło. Inni nadal cenią sobie komfort, jaki daje „samochodowe miasto”. Mogę dojechać i zaparkować wszędzie gdzie chcę. Granice mojej wolności są granicami możliwości komunikacyjnych – dotarcia i swobodnego zaparkowania. To absolutne minimum wszelkiej aktywności. Granice wolności to granice możliwości penetrowania miasta w trakcie prowadzenia samochodu. Jeżeli jest tak dobrze, to skąd się biorą korki, pomimo oddania do użytku kolejnych dróg? Kto mnoży drogi, mnoży ruch samochodowy – ta oczywista prawda dochodzi do nas coraz częściej.

Z drugiej strony, przytaczając niejako wsteczne myślenie, parking staje się funkcją centro-twórczą. Umawiamy się ze znajomymi tam, gdzie istnieje możliwość zaparkowania. Zakładamy skorzystanie z placówek usługowych czy handlowych tam, gdzie swobodnie dotrzemy samochodem i zaparkujemy. Można zatem powiedzieć, że parking w dzisiejszych czasach stał się funkcją proto - centrotwórczą. Stoi u podstaw każdej aktywności miejskiej.

Należy również pamiętać o pozornych paradoksach, które powstały wraz z nastaniem tzw. świadomych mieszkańców. Zarządzanie świadomymi mieszkańcami jest trudniejsze, ale tylko pozornie. Dlaczego? Od mieszkańców, aktywistów, organizacji otrzymujemy materiał do przeanalizowania i realizacji. Partycypacja i prototypowanie mogą wciągnąć mieszkańców w proces planistyczny i decyzyjny i przekształcić brak relacji czy wręcz konflikt w twórcze rozwiązanie problemów. Tę metodę posuwania się do przodu, jeśli chodzi o kwestie planowania przestrzeni miasta, wybrała Dąbrowa Górnicza.

5.C. KONTEKST GLOBALNY.

Co wspólnego ma Dąbrowa Górnicza jako miasto z kontekstem globalnym? Poza ambicjami, aby stać się graczem na globalnym rynku wiele aspektów funkcjonowania Dąbrowy może być rozpatrywanych w tym kontekście. Oto niektóre z nich. Dąbrowa jest miastem o niezwykle atrakcyjnym położeniu geograficznym jak chodzi o region Europy Środkowej. Znajduje się w miejscu skrzyżowania ważnych szlaków komunikacyjnych. Szlaki te od początku istnienia miasta stanowiły o jego rozwoju.

Próbując opisać konteksty, w których istnieje obecnie miasto Dąbrowa Górnicza zaczniemy od kontekstu najszerszego. Od kontekstu globalnego. Poza faktem, iż wiele zakładów pracy, a pośród nich kombinat metalurgiczny ArcelorMittal Poland operuje w ramach sieci powiązań globalnych należy zauważyć, iż na terenie Dąbrowy istnieją podmioty, które starają się wejść i operować w tym kontekście.

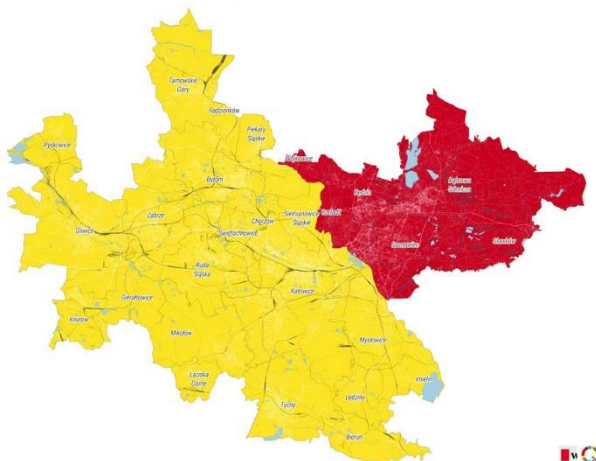
Należy wspomnieć dla przykładu Wyższą Szkołę Biznesu, której studenci rekrutują się już nie tylko z krajów europejskich ale i innych kontynentów.

5.D. KONTEKST REGIONALNY.

Metropolia, połączenie wschodniej części Śląska, tj. Górnego Śląska i zachodniej części Małopolski – Zagłębia, powstaje pomiędzy Wrocławiem a Krakowem, pomiędzy Częstochową a Bielskiem i daje nową optykę, nowe metropolitalne postrzeganie organizmu miejskiego Górnego Śląska i Zagłębia. W miejsce rozdrobnionej i fragmentarycznej zaczyna obowiązywać optyka całościowa odśrodkowa i dośrodkowa. Obecnie mamy do czynienia z etapem organizacyjnego przeprowadzenia procesu połączenia w jeden metropolitalny organizm miast i gmin Górnego Śląska i Zagłębia. W tym kontekście Dąbrowa Górnicza może stać się centrum „pierwiastka zagłębiowskiego” w ramach Metropolii. Niniejsze opracowanie wprowadza postulat stworzenia „Salonu Zagłębia Dąbrowskiego” i „Salonu Dąbrowy Górniczej”.

Kontekst ten powoduje ponadto, że możemy myśleć o Zagłębiu jako o regionie, który wszedł właśnie w kolejny etap organizacyjnego i instytucjonalizowanego rozwoju. To kolejna zmiana w ramach „warstwy przekształcania struktury”, w której znajduje się i w ramach której bierze udział miasto.

Śląsk czy Małopolska?

schemat: Gazeta Wyborcza

Należy zauważyć, że rola Dąbrowy Górniczej ma kardynalne znaczenie jak chodzi o położenie w ramach Metropolii - jest najdalej wysuniętym na wschód dużym miastem i stanowi bramę na jej teren. Od Dąbrowy rozpoczyna się teren ciągłej zabudowy, którą stanowią miasta Śląska i Zagłębia. Podobną rolę na zachodzie pełnią Gliwice. Na marginesie należy zauważyć, że Gliwice rozwijają niejako w sposób

zbliżony do Dąbrowy Górniczej, gdzie w niejakiej odległości od rdzenia miasta rozwijają się tereny przemysłowe Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej KSSE w Gliwicach. W tym sensie Gliwice ze swoją strefą i Dąbrowa z dawną Hutą Katowice zlokalizowane są symetrycznie względem osi przebiegającej przez centrum Metropolii - Katowice. Wszelkie tego typu spostrzeżenia i analogie powinny być brane pod uwagę, gdyż stawiają Dąbrowę Górniczą w kontekście nie tylko szerszym ale i nobilitującym do rangi ważnego ośrodka miejskiego.

W tym sensie, o ile Aleja Korfanteo stanowi „Salon Metropolii”, o tyle Plac Wolności przed dąbrowskim Pałacem Kultury Zagłębia może stać się „Salonem Zagłębia Dąbrowskiego”. Na terenie Zagłębia nie ma bowiem przestrzeni, która w lepszy sposób pasowała by do tego celu. Nazwa Zagłębie Dąbrowskie pochodzi od miasta Dąbrowa Górnicza i wiąże się ze zlokalizowaniem tu historycznego głównego urzędu górniczego, który nadzorował istniejące na terenie Zagłębia kopalnie. Dlatego też w niniejszym opracowaniu projektowym zawarto postulat, aby zastanowić się nad nadaniem placowi Wolności nowego wymiaru i nad stworzeniem Placu Zagłębia Dąbrowskiego - salonu.

Sugeruje się wykonanie instalacji opartej na mapie pokazującej lokalizację na terenie Zagłębia kopalni, dla których Dąbrowa stanowiła administracyjne centrum i ośrodek nadzorczy w postaci na przykład świecących punktów na posadzce, które z jednej strony w sposób narracyjny pokazywałyby w ten aspekt placu i element tożsamości historycznej Dąbrowy a z drugiej strony nie utrudniałyby korzystania i funkcjonowania z niego. Na terenie obiektów wokół Placu można zlokalizować coś w rodzaju punktu widokowego, z którego można by oglądać mapę i orientować się zarówno w przestrzeni jak i czasie, w którym odbiorca mógłby się znajdować. **Ale, co należy podkreślić, to tylko jedna z możliwości.**

W trakcie prac nad koncepcją odpowiedziano na pytanie czy podstawą charakterystyki Dąbrowy Górniczej ma być naturalna tożsamość Dąbrowy Górniczej czy jej wizerunkowa atrakcyjność? Czy istotą tożsamości ma być „odczytanie Dąbrowy” czy stworzenie marketingowego sloganu – „mitu o Dąbrowie”? **Dokonano rozróżnienia i stwierdzono, iż celem jest Dąbrowa „prawdziwa” nie zaś Dąbrowa „wymyślona”.**

5.E. KONTEKST LOKALNY.

Dąbrowa Górnicza jest miastem (dla wielu nieświadomych wewnętrznych podziałów i niuansów spoza naszego województwa) „śląskim” w znaczeniu regionu Polski. Wiemy, że jest to miasto

stosunkowo młode (niewiele ponad 100 lat od uzyskania praw miejskich). Jest miastem, które powstawało w ślad za przemysłem. Podobne jest do miast angielskich z czasów I rewolucji przemysłowej, kiedy to najpierw powstawały spontaniczne zakłady pracy, a za nimi postępowała urbanizacja. W Dąbrowie mamy następnie okres lat 70. XX wieku, tj. okres planowanej urbanizacji i wtedy miasto otrzymało wielkomiejski charakter (aleje, Plac Wolności, PKZ). Dąbrowa różni się od innych miast na terenie Metropolii, gdzie układ urbanistyczny jest nieczytelny, ponieważ powstawał spontanicznie. Obecnie, pomimo wielu wad i problemów, jakie niesie ze sobą istnienie w mieście przewymiarowanych przestrzeni szczególnie w postaci trasy przez jego środek dzielącej je na części (2 lub 4), po skorygowaniu ich negatywnych cech możemy mówić o zaprojektowanym organizmie miejskim w miejsce miasta spontanicznego, a co za tym idzie – miasta jakby homogenicznego, bez konkretnego kształtu i wyrazu, gdzie trudno o funkcjonalność i piękno. Słowem, w zaistniałej obecnie sytuacji, wszelkie wady obecnego układu możemy wygrać dla stworzenia czytelnej i atrakcyjnej przestrzeni centralnej. Większość miast ma problem z wielkim zagęszczeniem tkanki miasta i niemożnością „przetarcia” i wyartykułowania kompozycji miasta. Dotyczy to szczególnie miast Zachodniej Europy. Miasta polskie są wciąż „dziurawe” przy czym obecnie mamy problem z tym, iż trudno jest uchronić przestrzenie publiczne w centrach miast przed działaniem deweloperów.

5.E. KONTEKST GLOKALNY.

Kontekst ten wynika z postulatu równoważenia oddziaływań pomiędzy kontekstami globalnym i lokalnym a jego nazwa jest syntezą nazw „globalny” i „lokalny”. Tutaj również chodzi o rozwój zrównoważony bez przechylania przewagi w żadną ze stron. Chodzi również o pojęcie tzw. patriotyzmu ekonomicznego czyli reprezentowaniu przez władze interesu wspólnoty lokalnej i próbie przeciwstawienia się totalnej dominacji ekonomicznej podmiotów globalnych. Równoważenie to dotyczy zarówno kwestii społecznych jak i ekonomicznych oraz środowiskowych. Chodzi o taką ochronę lokalnych zasobów naturalnych, aby nie były one eksploatowane kosztem tylko jednej ze stron. W tej sytuacji chodzi o wykorzystywanie, kolonizowanie terenów danej wspólnoty lokalnej przez globalne koncerny bez dbałości o utrzymanie równowagi ekologicznej środowiska czy też nadmierne eksploatowanie tzw. „zasobów ludzkich”. Dotyczy to szczególnie warunków pracy.

6. CECHY CHARAKTERYSTYCZNE CENTRUM DĄBROWY GÓRNICZEJ.

Na terenie miasta Dąbrowa Górnicza wyznaczono POR CENTRUM, tj. Priorytetowy Obszar Rewitalizacji CENTRUM, Podobszar Śródmieście, który został umieszczony w przyjętym Lokalnym Programie Rewitalizacji (LPR). Miasto Dąbrowa Górnicza, w związku z przejęciem i otwarciem terenu FPŻ rozpoczęło realizację projektu jego rewitalizacji i wciągnięcia terenu do przestrzeni śródmieścia. Podobszar Śródmieście podlega procesowi rewitalizacji co najmniej z kilku powodów. Wśród najistotniejszych problemów o charakterze przestrzennym na terenie POR CENTRUM Podobszar śródmieście należy zauważyć:

6.A. OSIE KOMUNIKACYJNE PÓŁNOC-POŁUDNIE I WSCHÓD-ZACHÓD – DESTRUKCYJNY PODZIAŁ ŚRÓDMIEŚCIA DĄBROWY GÓRNICZEJ NA 4 ROZDZIELONE ĆWIARTKI.

Drogi, która zbudowane zostały w latach 70. poprowadzono była tak, by mieszkańcy większości miast Zagłębia mogli jak najszybciej dostać się do pracy do Kombinatoru Metalurgicznego Huta Katowice. Układ ten (ul. Sobieskiego, Królowej Jadwigi, ul. Piłsudskiego) obecnie skutecznie tnie miasto na dwie części a śródmieście (ul. Kościuszki) na cztery części. Powoduje to duże utrudnienia w dostępności odseparowanych części śródmieścia dla mieszkańców.

Pokonywanie tej przeszkody wiąże się z przejściami podziemnymi, które są uciążliwe z wielu powodów. Wraz z drogą w śródmieściu pojawiły się potoki samochodów, tramwaje, hałas, zanieczyszczenie środowiska i zagrożenie dla bezpieczeństwa. Badania wskazują na wielokrotne przekroczenia prędkości w tym obszarze. Plac Wolności stał się niemal wyłącznie centrum przesiadkowym i poza funkcją komunikacyjną posiada zaledwie niewielkie nasycenie funkcjami, które mogłyby stać się dla mieszkańców celem samym w sobie. Przeskalowany Plac Wolności jest nieprzyjazny i nie stanowi dla mieszkańców miejsca docelowego, poza plenerowymi imprezami, które są na jego terenie organizowane również bardzo sporadycznie.

Podział śródmieścia na strefy powoduje brak ciągłości ruchu pieszego oraz ciągłości pomiędzy otwartymi przestrzeniami publicznymi w centrum. Projekt tzw. zielonej mobilności i uspokojenia ruchu kołowego w śródmieściu ma być antidotum na podzielenie tej części miasta szerokimi drogami.

6.B. BRAK TZW. „LUDZKIEJ SKALI” – PRZESTRZENI PRZYJAZNEJ MIESZKAŃCOM.

Następnie należy zauważyć brak w śródmieściu tradycyjnej zabudowy i wartości miejskich takich jak jasno dookreślone przestrzenie, tj. obudowany budynkami kubaturowymi plac, ulica, skwer, park, budynek, które zastąpiły odpowiednio:

- a.) przewymiarowana przestrzeń reprezentacyjna przed Pałacem Kultury Zagłębia,
- b.) droga szybkiego ruchu z trakcją tramwajową na osi wschód-zachód oraz szeroka aleja na osi północ-południe,
- c.) bliżej niedookreślone porośnięte trawą i przypadkową roślinnością, tzw. międzyprzestrzenie pomiędzy budynkami w śródmieściu,
- d.) przeskalowane wieżowe budynki mieszkalne przeważające w śródmieściu.

Powyższe powoduje, że mieszkańcy w trakcie badań i analiz socjologicznych mają wielki problem z odpowiedzią na pytanie „Jakie miejsce stanowi dla Ciebie centrum Dąbrowy Górniczej?”. Większość intuicyjnie chciałaby, aby w mieście było miejsce przyjazne, stanowiące centrum życia miejskiego i wartości jakie ono niesie. W trakcie badań ankietowani nie potrafili odpowiedzieć na to pytanie jednocześnie zaprzeczając, iż istniejące w śródmieściu duże Centrum Handlowe „Pogoria” jest dla nich tym właśnie miejscem.

6.C. PROBLEM Z TZW. „MIĘDZY-PRZESTRZENIAMI” POMIĘDZY OSIEDLAMI NA TERENIE ŚRÓDMIEŚCIA.

Dąbrowa Górnicza w ujęciu historycznym jest miastem złożonym z powstających kolejno na przestrzeni XX wieku dużych osiedli mieszkaniowych. W pewnym sensie stanowi ich sumę. Na uwagę zasługuje fakt, że choć same osiedla są w miarę uporządkowane (były projektowane w latach 60. i 70.) oraz utrzymywane obecnie przez wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie, szczególnie widoczne w śródmieściu jest nieuporządkowanie przestrzeni pomiędzy osiedlami. Często zupełne pozostawienie i niezagospodarowanie przestrzeni na stykach osiedli. Spotyka się nieużytki, jakby całkowicie pozbawione właścicieli i opuszczone działki, na których znajdują się rudery, pozostałości budynków, dzikie zagajniki, etc.

6.D. PROBLEMY Z KONCENTRACJĄ GŁÓWNYCH OSI KOMUNIKACJI PUBLICZNEJ W OKOLICACH PLACU WOLNOŚCI.

Opis tego zjawiska znalazł się w osobnym opracowaniu pn. „Zielona mobilność na terenie Gminy Dąbrowa Górnicza. Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej”. Należy tu jednak szczególnie uwzględnić plany Gminy Dąbrowa Górnicza i PKP stworzenia nowego układu komunikacyjnego na północ od FPŻ w ciągu ul. Kolejowej. Dotyczą one przedłużenia drogowego ul. Księcia Józefa Poniatowskiego w kierunku terenów po byłej kopalni Paryż i dalej aż do granicy z Będzinem.

W pierwszym etapie dokonano połączenia ul. Księcia Józefa Poniatowskiego z ul. Kolejową i ul. Konopnickiej poprzez budowę ronda w jej ciągu na wysokości dzisiejszego przejazdu kolejowego na skrzyżowaniu.

W kolejnych etapach, zgodnie z planami Gminy Dąbrowa Górnicza i PKP, założono:

- a.) likwidację przejazdu kolejowego w sąsiedztwie ronda na skrzyżowaniu ul. Księcia Józefa Poniatowskiego, ul. Kolejowej i ul. Konopnickiej,
- b.) budowę tunelu drogowego łączącego al. Kościuszki z ul. Limanowskiego,
- c.) przebudowę torowisk i istniejących peronów,
- e.) budowę przejścia podziemnego pieszo-rowerowego w sąsiedztwie wyremontowanego dworca PKP,
- f.) stworzenie tzw. zintegrowanego centrum komunikacyjnego w sąsiedztwie wyremontowanego dworca PKP,
- g.) budowę parkingów Park & Ride oraz parkingów i wypożyczalni rowerowych w sąsiedztwie wyremontowanego dworca PKP,
- d.) oddanie do użytku zabytkowego dworca kolejowego Dąbrowa Górnicza Centrum znajdującego się w bliskim sąsiedztwie torowisk i peronów,

6. E. PROBLEMY Z CZYTELNOŚCIĄ I CIĄGŁOŚCIĄ SYSTEMU KOMUNIKACYJNEGO.

Ponadto na uwagę zasługuje problem nieuporządkowanego systemu komunikacyjnego, w tym ruchu kołowego w śródmieściu. Chodzi o hierarchizację systemu dróg zbiorczych i dojazdowych do

budynków, które znajdują się na terenie śródmieścia. Uporządkowania systemu dróg jednokierunkowych i dróg o ruchu uspokojonym. Drogi o znaczeniu dla śródmieścia przebiegają przez środki osiedli tuż pod oknami i wejściami do bloków mieszkalnych.

Podobnie jak chodzi o komunikację problemem jest ciągłość ciągów pieszych, zwykłych chodników na terenie śródmieścia. Wiele chodników nie ma kontynuacji w postaci pasów na jezdniach. Chodzenie po śródmieściu wymaga od pieszego przechodzenia na przemian z jednej na drugą stronę ulicy, gdyż chodniki przebiegają naprzemiennie po jednej a następnie drugiej stronie. Powoduje to, iż mieszkańcy nie chodzą chętnie po śródmieściu i wybierają transport indywidualny co z kolei niepotrzebnie przeciąża śródmieście pod względem komunikacyjnym (brak możliwości poruszania się po chodnikach matek z wózkami nie wspominając o niepełnosprawnych).

Brak dróg rowerowych i małe przekroje ulic w śródmieściu powodują iż jazda na rowerach jest zbyt niebezpieczna. W Dąbrowie mamy do czynienia z faktem, że szerokie drogi z trakcją tramwajową są niedostępne, niebezpieczne dla rowerzystów. Jednocześnie drogi boczne są zbyt wąskie i co za tym idzie niebezpieczne dla rowerzystów i tam ruch rowerowy również jest niemożliwy. Do tego brak dróg rowerowych powoduje iż ruch tego typu w mieście jest właściwie śladowy.

6.F. CENTRUM HANDLOWE „POGORIA” ZAMIAST CENTRUM MIASTA.

Kolejnym problemem na jaki należy zwrócić uwagę w trakcie prac nad koncepcją, a który dotyczy śródmieścia Dąbrowy Górniczej jest fakt, że duże Centrum Handlowe „Pogoria” w śródmieściu Dąbrowy Górniczej skutecznie wciąga mieszkańców, którzy skupieni na terenie marketu nie tworzą życia miejskiego na terenie miasta. Centralna niegdyś, posiadająca ludzką skalę obudowana kamienicami ulica 3 Maja umiera i również potrzebuje działań naprawczych. Życie miejskie przeniosło się do marketu.

6.G. CIĄGŁOŚĆ TERENÓW ZIELONYCH.

Pomimo, iż na terenie śródmieścia jest dużo zadbanej zieleni parkowej na uwagę zasługuje kolejny problem braku ciągłości – tym razem braku ciągłości pomiędzy zielonymi przestrzeniami otwartymi; parkami, skwerami, alejami. Szczególnie chodzi tu o połączenie Parku Hallera z terenem Placu Wolności przed Pałacem Kultury Zagłębia i obszarem FPŻ oraz terenem parku śródmiejskiego. Należy zauważyć, iż wiele postulatów mieszkańców dotyczących zagospodarowania terenu FPŻ dotyczyło stworzenia wielopokoleniowej przestrzeni rekreacji i wypoczynku, która dostosowana byłaby do potrzeb i preferencji różnych grup wiekowych. W tym ujęciu teren FPŻ może się stać centralnym terenem dla

otwartych przestrzeni zielonych w śródmieściu. **Koncepcja uspokojenia ruchu na terenie Alei Królowej Jadwigi i ułatwienia jej przekraczania w dwóch kierunkach bez konieczności korzystania z de facto niedostępnych dla wózków dziecięcych i niepełnosprawnych przejść podziemnych ma usprawnić poruszanie się po mieście zarówno jak chodzi o codzienne jak i rekreacyjne aktywności mieszkańców.**

6. H. SPRZECZNOŚCI W PRZESTRZENI MIASTA.

Mówiąc o Dąbrowie Górniczej możemy wymienić kilka ewidentnych, ale inspirujących zarazem, sprzeczności w przestrzeni miasta. Obecność na terenie miasta wielkiego kombinatu metalurgicznego oraz wielu innych zakładów pracy sąsiaduje z zespołem obszernych terenów zielonych (lasy, łąki, parki) oraz akwenów wodnych. Przeszłe historycznie „miasto stworzone dla produkcji” staje się „miastem dla ludzi”. Oś komunikacyjna - dzieli i łączy, tnie, degraduje i dominuje nad tkanką miejską, ale równocześnie organizuje miasto. Należy zadać sobie pytanie, jak wygrać sprzeczności i dokonać pozytywnej syntezy przeciwieństw? Dla przykładu, czy kombinat metalurgiczny pozostanie tylko „uciążliwym mieszkańcem” miasta, czy może stać się elementem wizerunkowej atrakcyjności – czy „miasto stali” może stać się atrakcją turystyczną? Czy chciałbyś zobaczyć, a może nawet zwiedzić największą hutę w Polsce?

6.I. KONTEKST SPOŁECZNO-GOSPODARCZY I ATUTY MIASTA.

Można stwierdzić, że obecnie poszukujemy przepisu na nowy kształt miasta przemysłowego. Dzieje się tak nie tylko w regionie Zagłębia ale i na całym świecie. Nowe kryteria rozwoju, jakie zaczęły obowiązywać po roku 1989, powodują, że miasta, które wcześniej dynamicznie się rozwijały, stanęły na skraju zapaści. W efekcie, by zyskać na atrakcyjności jak chodzi o możliwości rozwoju gałęzi zgodnych z rozwojem współczesnego świata, zaczęły się przestawiać i dostosowywać. Posiadają bowiem zasoby do rozwoju, które dzięki wysiłkom ich zarządów udaje się wprząc w proces rozwoju przemysłowego. Należy zwrócić uwagę, że sama nazwa „miasto przemysłowe” jest nieco niefortunna i nieściśła. W obecnym czasie wcale nie kończymy z przemysłem. Rzecz w tym, że obecnie przemysł, jak to zwykle się definiować „etap III rewolucji przemysłowej” wchodzi w etap IV. Wydaje się, iż sukces miasta etapu II i III będzie zależny od właściwego i szybkiego wejścia w etap IV. To zdecyduje o powodzeniu lub zapaści miasta.

Bogata teoria dot. tzw. IV rewolucji przemysłowej, lub przemysłu 4.0 opisuje istotę tego etapu i istotę przemiany.

OTO WYPUNKTOWANE MOCNE STRONY DĄBROWY GÓRNICZEJ W KONTEKŚCIE ROZWOJU PRZEMYSŁU:

1. Jest miastem o nowoczesnej strukturze i zasobach. Zarówno lokalizacyjnych jak i związanych z potencjałem ludzkim.
2. Jest miastem o przemysłowym rodowodzie, gdzie wszystkie etapy tzw. rewolucji przemysłowej obecne były w historii miasta w sposób wręcz książkowy. **W tym sensie Dąbrowa może stać się ważnym punktem refleksji na temat miasta postindustrialnego, kiedy to wraz z nastaniem tzw. IV rewolucji przemysłowej współczesny przemysł jest w arcyciekawym momencie historycznym** – kształtowania nowego paradygmatu rozwoju przemysłowego. chodzi to o tzw. przemysł 4.0 oraz idące w ślad za nim nowy wyścig o bycie w czołówce stawki.
3. Jest miastem przemysłowym w tym sensie, że powstała na fali rozwijającego się przemysłu, który obecnie uznawany jest za przestarzały w wielu aspektach – od tych dotyczących warunków pracy i życia, po sprawy środowiskowe. Dąbrowa Górnicza uczestniczy w wymianie poglądów dotyczących środowiska naturalnego i problemów miasta i rozwoju zrównoważonego.
4. Na terenie miasta pracuje się nad nowym wymiarem aktywności obywatelskiej, co jest pewnego rodzaju ewenementem i działaniem pionierskim na skalę kraju.
5. Obecność na terenie Dąbrowy wielu zakładów pracy powoduje, że miasto przy sprzyjających koniunkturach światowych będzie miejscem zatrudnienia i przybywania ludzi spoza regionu i kraju, a nawet Europy.
6. Miasto uczestniczy w tworzeniu nowoczesnego stylu życia nowej klasy pracującej, którą łączy globalna mentalność, globalne cele i wszelkie atrybuty życia.
7. Na terenie Dąbrowy Górniczej kształci się kadry menadżerskie, które powinny być przygotowywane do zarządzania i stosowania nowych metod zarządzania zasobami ludzkimi i projektami. Może to stać się specjalnością miasta i jednym z jego atutów.

Należy podkreślić, iż obecnie wszystkie miasta Metropolii poszukują swojego wyraźnego profilu. Po upadku przemysłu ciężkiego i nastaniu epoki nowych technologii każde z nich sporo inwestuje w przygotowanie strategii rozwoju, które w istocie są sposobami na sprofilowanie działalności miasta w celu poprawy warunków życia w oparciu o tzw. rozwój zrównoważony polegający na poprawie warunków życia mieszkańców, warunków prowadzenia działalności gospodarczej oraz stanu środowiska naturalnego.

7. PROJEKT

7.A. IDEA NACZELNA.

Idea naczelna, której poddane było projektowanie Fabryki Pełnej Życia to połączenie w jeden zwarty zespół dopełniających się w wielu aspektach (znaczeniowym, funkcjonalnym) obiektów Pałacu Kultury Zagłębia i Fabryki Pełnej Życia. To idea „wspólnego mianownika”, cokołu, na którym zlokalizowane są obiekty PKZ i FPŻ.

Ponadto chodziło przede wszystkim o stworzenie nowego centrum miasta (tzw. „tygła”) na skrzyżowaniu miejskich kierunków komunikacji pieszej i rowerowej. Kierunki te po części już istnieją, inne zostały zaprojektowane tak, aby główne ciągi piesze przeprowadzić przez teren FPŻ.

Należy zauważyć, iż jednym z gestów projektowych w ramach niniejszej koncepcji jest ingerencja w tylną elewację Pałacu Kultury Zagłębia, który jest obiektem wpisanym do rejestru zabytków. Nie jest tak, że budynek, który wpisany został do rejestru zabytków nie może być przedmiotem projektowej ingerencji. Ingerencja taka musi być jednak prowadzona po uzgodnieniach i otrzymaniu zgody na wszelkie zmiany projektowe. W zamyśle niniejszego projektu było kontynuowanie cokołu, na którym posadowiony jest gmach Pałacu Kultury Zagłębia. Prowadzone jest to poprzez uszanowanie osiowej i symetrycznej kompozycji, która od strony Palcu Wolności kończy się schodzącymi na poziom płyty Placu amfiladowymi schodami, zaś od strony tylnej posiada zwieńczenie w postaci odpowiadającej schodom tarasowym od strony Placu stopniom amfiteatru z widokiem na elewację południową Fabryki Pełnej Życia.

Sąsiedztwo Pałacu Kultury Zagłębia jest jedną z najważniejszych determinant jak chodzi o bezpośredni kontekst urbanistyczno-architektoniczny Fabryki i każdy projektant musi zmierzyć się z zagadnieniem nieco uciążliwego kontekstu. Gmach PKZ jest w swych wymiarach totalny. Wielki. Do tego mamy do czynienia z jego tylną elewacją. Jest ona w wyższych partiach ścian pozbawiona okien. Dodatkowym zdecydowanym negatywem jest fakt, że elewacja ta jest elewacją północną i przez cały dzień znajduje się w cieniu własnym. Słowem mamy do czynienia z ciężką, ceglaną masą nałożonych na siebie przeskalowanych brył. Sytuację można opisać i zmetaforyzować jako wielkiego osobnika, który siedzi odwrócony do nas tyłem, oddzielony własnym cieniem, a dodatkowo rzuca cień na nas. Mało tego, jest nieporuszony i determinuje każdą ingerencję w przestrzeń.

Zapewne można znaleźć wiele modeli i sposobów nawiązania przestrzennej relacji z „dominatorem”. Każdy projektant wcześniej czy później dojdzie do wniosku, iż *clou* projektu to po pierwsze stosunek i gest projektowy, jaki należy wykonać wobec Pałacu Kultury Zagłębia, a po drugie to znalezienie i zdefiniowanie czym właściwie ma być przestrzeń pomiędzy PKZ a FPŻ.

W niniejszym opracowaniu projektowym zasada ukształtowania kontynuowania i przedłużenia cokołu podporządkowana jest komponowaniu dalszej części pałacowego otoczenia Pałacu. Zwróćmy uwagę, iż kierunek osi urbanistycznej zwartego korpusu hal Fabryki Pełnej Życia jest nieco skręcony w stosunku do wielkiej osi urbanistycznej Placu Wolności i PKZ. Pomimo, iż naszym tematem przewodnim jest Fabryka Pełna Życia i jej przestrzeń to oś Fabryki jest traktowana podrzędnie wobec kierunku osi Pałacu. Otóż urbanistyczne założenie otwartej przestrzeni publicznej pomiędzy tymi obiektami podporządkowano osi Pałacu. Ciągi piesze, stopnie widowni projektowanego amfiteatru i palcu wejściowego jak i inne elementy mają odzwierciedlać i być metaforą szacunku dla historii i tradycji. Jak powiedział Tomasz Mann „Kultura to umiejętność dziedziczenia”. Wszystkie te gesty urbanistyczne nie stoją w opozycji do Pałacu, starają się przekreślić czy zniwelować wartości założenia i bryły (osiowość założenia Plac Wolności - Pałac, symetryczność bryły PKZ, klasyczne podziały elewacji na cokół – bazę, piętro pierwsze „nobiletowane” tutaj w postaci 2-kondygnacyjnej czyli tzw. piano nobile oraz zwieńczające potraktowane symbolicznie mezzanino). W projekcie starano się na te ważne i trudne kwestie znaleźć zadowalającą odpowiedź. Chodzi o nieco inną relację aniżeli podkreślenie i nobilitowanie, a z drugiej strony – degradowanie.

Wszystko to, co dzieje się pomiędzy PKZ i FPŻ ma być metaforą relacji, postawy, która charakterystyczna jest dla europejskiej kultury i tradycji od czasów starożytnych. Chodzi o postawę otwartości, dialogu, wypracowywania zgody i kompromisu. Projektowana przestrzeń nie ma dominować ale i odwrotnie – nie może być przestrzenią z zasady wycofaną. Ma być przestrzenią z charakterem, z jasno zdefiniowanym zbiorem wartości zapisanym w jej urbanistyczno-architektonicznym kształcie.

Symbolem takiej przestrzeni jest zadaszony dach miejski z ogrodem na dachu. Jest to współczesny symbol Agory. Otwarta, przyjazna, osłonięta przestrzeń, która stała się przestrzenią centralną dla nie tylko przestrzeni założenia urbanistycznego pomiędzy Pałacem Kultury Zagłębia a Fabryką Pełną Życia ale stała się metaforą i znakiem „centrum życia miejskiego”, o zaprojektowanie którego w istocie chodziło.

7.B. NAJWAŻNIEJSZE USTALENIA PROJEKTOWE.

1. Stworzenie na terenie Placu Wolności przejścia dla pieszych w poziomie i na osi Placu.
2. Określenie głównych ciągów pieszych na terenie Placu Wolności, na terenach FPŻ oraz na terenach kolejowych (skomunikowanie centrum z: jeziorami Pogoria, Parkiem Zielona, Centrum Przesiadkowym przy dworcu PKP - również w kontekście nowoprojektowanej trasy z początkiem przy rondzie na ulicy Poniatowskiego i zakończeniem przy Urzędzie Pracy).
3. PKZ - pałac kultury i sztuki wysokiej oraz FPŻ – współczesna otwarta przestrzeń publiczna - przestrzeń procesu, projektu, poszukiwania (akademizm czy awangarda? - akademizm i awangarda).
4. Stworzenie w FPŻ zespołu hal o wyraźnym kształcie (prostokąt zbliżony do kwadratu) poprzez uzupełnienie zabudowy tak, aby kształt był jednoznaczny i mógł swoją mocną formą nawiązywać dialog z niewątpliwie mocną formą, jaką stanowi PKZ.
5. Przestrzeń narracyjna idąca za tzw. tożsamością narracyjną mieszkańców.
6. Przestrzeń „pomiędzy” - przestrzeń relacji pomiędzy mieszkańcami (grupami pokoleniowymi, itp.).
7. Nowy typ, nowa charakterystyka i nowa tożsamość przestrzeni pomiędzy PKZ i FPŻ.
8. Multi-funkcyjna, otwarta na „to co przychodzi” przestrzeń publiczna.
9. Scenografia dla wielu spektakli życia miejskiego.
10. Fenomen Fabryki Pełnej Życia jako nowego centrum życia miejskiego (otwartość, spontaniczność, oczekiwanie, atrakcyjność, itp.).
11. Współczesny paradygmat wieloaspektowej atrakcyjności przestrzeni publicznej.
12. Płynna przestrzeń typu „smart” i „agile” - zwinna, gotowa na zmieniające się potrzeby i warunki (np. nowe metody zarządzania i ich odbicie w urbanistyce i architekturze).
13. Tło kreatywnych projektów, wydarzeń (przestrzeń dostosowująca się, gotowa przyjąć ich nieznane dotąd implikacje).
14. FPŻ – to trójwymiarowy karton, box z pudełkami w środku, otwarty na zdarzenia w czasie, aplikacje multimedialne na urządzenia mobilne – jako dopełnienie architektury i urbanistyki,

7.C. PRZESTRZEŃ NARRACYJNA.

Przestrzeń narracyjna rozumiana jako:

- teraźniejszość, przeszłość i przyszłość,
- opowieść (kilka słów) o obecnej, dawnej i przyszłej Dąbrowie,

- Plac Wolności będący „salonem” Zagłębia Dąbrowskiego - Placem Zagłębia Dąbrowskiego,
- scenariusz zdarzeń (Jakie pudełka znajdziecie w kartonie? Co zawiera opakowanie? Miejski „unboxing”),
- obiekty objęte „wspólnym mianownikiem”,
- Park Hallera – jako adaptacja poprzemysłowej odkrywki dawnej Kopalni „Reden” na wielohektarowy Park Miejski,
- przejście na teren Placu Wolności - Placu Zagłębia Dąbrowskiego,
- widok Pałacu Kultury Zagłębia,
- przejście na teren „pomędzy” - kameralny salon Dąbrowy Górniczej do wypełnienia miejskimi eventami. Udział władz miasta oraz organizacji pozarządowych (tzw. „trzeci filar”) w moderowaniu wydarzeń w przestrzeni publicznej w FPŻ,
- wielofunkcyjne zielone ciągi komunikacyjne: spacerowe i pieszo-rowerowe. Przechodzień - uczestnik. W każdej chwili możesz zatrzymać się i włączyć do „bycia w środku”,
- widok Fabryki Pełnej Życia,
- plac wejściowy – tu możesz się z kimś umówić,
- multi - funkcjonalny zadaszony plac miejski z ogrodem na dachu,
- park kieszonkowy – odkrywka – jesteś w innym świecie, w świecie Dąbrowy Twoich przodków,
- amfiteatr miejski,
- nowe wieże biurowe – symbol aspiracji i świadomości uczestniczenia w globalnej sieci wymiany i przepływów. Budynki formą zakorzenione w kontekście lokalnym (dół) i kontekście globalnym (góra). Idea budynku - budynek jako „link” pomiędzy tymi dwoma kontekstami: lokalności i globalności oraz tzw. „glokalność” wyrażona poprzez formę skróconego budynku dostosowanego dołem do kontekstu i kierunków w skali najbliższego sąsiedztwa a górą do globalnego układu południków i równoleżników.

7. D. JAK POWINNO WYGLĄDAĆ MIASTO POST-PRZEMYSŁOWE.

Chcemy odpowiedzieć na pytanie jak powinno wyglądać miasto post-przemysłowe? Jak je pokazać?

Wydaje się, iż powinniśmy rozpisac Dąbrowę Górniczą na uniwersalne etapy kolejnych rewolucji przemysłowych.

Narracja powinna być prowadzona jako **styk indywidualnego rozwoju Dąbrowy Górniczej** jako miasta przemysłowego skonfrontowany czy lepiej **uzgodniony**, z rozwojem **uniwersalnych**

kolejnych etapów rewolucji przemysłowej od fazy I do IV.

Obiekt Fabryki może być opowieścią o kolejnych etapach tej rewolucji. Elementy projektu stają się wizualizacją kolejnych etapów, poprzez pokazywanie form przestrzennych będących dla nich właściwymi. Mamy tu hale istniejące, o małych przekrojach elementów stalowych, gęsto ustawionych. Hala najnowsza to duże elementy stalowe i ogromne rozpiętości uzyskane dzięki stali lepszej jakości, a przede wszystkim dzięki lepszym metodom obliczeniowym. Przestrzeń hali najnowszej daje duże przede wszystkim wolność aranżacji, tzw. „swobodny plan”, wolny od słupów i dający możliwości nowoczesnego wykorzystania i aranżacji. **Budynki Fabryki to, również w sensie materialnym, muzeum i historia budownictwa przemysłowego.** Można je „opowiadać” – ułożyć narrację i na tej podstawie budować tożsamość miejsca.

8. FABRYCZNA OPOWIEŚĆ O DĄBROWIE GÓRNICZEJ.

8.A. POZIOM 0.

Kompozycja polega na tym, że bycie na płycie - obejściu symbolizuje **bycie tu i teraz**. To nasza **teraźniejszość**. Wchodzimy na Tereni Fabryki Pełnej Życia. Pewne artefakty znajdują się poniżej a pewne poniżej.

8.B. POZIOM TERENU -1.

Schodzimy z obejścia **w kierunku przeszłości**. Mamy do czynienia z historyczną Dąbrową. W historii Dąbrowy etap początkowy pierwotnej fazy I rewolucji przemysłowej (podobnie jak w Anglii) stanowią prymitywne kopalnie odkrywkowe, bieda-szyby, itp., - mały park „kieszonkowy” w formie odkrywki. Wchodzimy do innego świata.

Następuje wtedy spontaniczna kolonizacja terenów „bezzańskich” i powstaje zabudowa bez jakiegokolwiek ładu i porządku urbanistycznego. Budynki czy lepiej tzw. „slumsy” budowane są bez myśli o osiedlu, placu, rynku czy jakimkolwiek układzie urbanistycznym. Wiek XIX. Powstaje zakład E. Skody, Fitznera i Gampera, późniejsze DEFUM.

Następnie okres lat 50. I 60. Kiedy następuje rozwój górnictwa i hutnictwa. Okres powstania PKZ i dzisiejszego Placu Wolności.

Etap lat 70. XX wieku, kiedy Dąbrowa Górnicza jest u swego rodzaju szczytu koniunktury w ramach. W tym okresie powstały nie tylko najważniejsze dąbrowskie osiedla i obiekty, ale również dokonał się największy skok cywilizacyjny miasta.

8.C. POZIOM ZIELONEGO DACHU NAD PLACEM MIEJSKIM.

To Dąbrowa Górnicza **przyszłości**: ekologia, zrównoważony rozwój (miasto zrównoważone). Miasto dla ludzi, nie zaś podporządkowane przemysłowi czy wydobywaniu, szukające strategii rozwoju ściśle związanej z jego „naturą”, specyfiką opartą na rozpoznanej tożsamości. Miasto z potencjałem i silnymi punktami jak chodzi o umiejętność dostosowania się do współczesnych warunków.

9. PRZESTRZEŃ FPŻ. WARUNKI KONIECZNE DO SPEŁNIENIA.

- a. przestrzeń przyjazna o ludzkiej skali,
- b. układ wnętrza urbanistycznych o następujących cechach: czytelna hierarchia, zachowane klasyczne i w pełni konsekwentnie przeprowadzone, zasady kształtowania układu, brak dysonansów, ciągłość elementów składowych przestrzeni (ciągi piesze, zieleń, zabudowa, itp.),
- c. przewidywalne proporcje całego założenia z początkiem, rozwinięciem i kulminacją założenie posiada geometryczny środek, koncentrycznie zbiegające się do środka uliczki, itp.
- d. kulminacja w postaci Salonu Miasta,
- e. przyjazna antropomorficzna przestrzeń wynikająca z fizycznych, psychicznych i duchowych cech człowieka,
- f. przestrzenie w idealny sposób równoważą, z jednej strony – chęć bycia w ich ramach, a z drugiej strony – nie powodują uczucia przytłoczenia czy braku bezpieczeństwa wynikającego z obecności w miejscu dużego zagęszczenia korzystających jednocześnie z tej przestrzeni osób i dają poczucie intymności i bycia niezdominowaną jednostką w tłumie,
- g. istnienie miejsc, gdzie można się nieco ukryć, w równoważącym gęstą zabudowę otoczeniu zieleni parkowej,
- h. przestrzeń ta wyzwala w ludziach postawy przyjazne wobec innych,
- i. w przestrzeni tej ludzie chcą się pokazać i zobaczyć, spotkać innych, którzy w niej się pojawiają często z intencją bycia osobą oryginalną, modną lub w inny pozytywny sposób rzucającą się w oczy i wyróżniającą się w tłumie,
- j. obecność ludzi oryginalnych i często epatujących swoją innością, co w przypadku, kiedy ludzie są nieszkodliwi i nie są niebezpieczni stanowi uatrakcyjnienie dla tego miejsca,
- k. obecność dobrych sklepów i marek jest okazją do poznania trendów jak chodzi o modę i styl życia – to tam nowinki ze świata pojawiają się najszybciej,
- l. przestrzenie są przewidywalne w przeznaczeniu i odbiorze, tj. jest zachowana czytelność funkcjonalna, formalna i konstrukcyjna bez niepotrzebnego zaskakiwania zmianą skali, dysonansów i założeń urbanistycznych czy obiektów niepotrzebnie łamiących ciągłość spokojnego odbioru tych/tej przestrzeni,
- m. bardzo duże nasycenie usługami, co powoduje, iż przestrzeń ta może być penetrowana w głąb przestrzeni zabudowanej (pasaże, sklepy, lokale, muzea, galerie, itp.),

- n. brak apriorycznych i narzuconych przeznaczeń funkcjonalnych obiektów i lokali – ich przeznaczenie narzuca bieżące zapotrzebowanie i wolny rynek, a co za tym idzie – rotacja w przeznaczeniu lokali handlowo-usługowych,
- o. ciągi piesze wyłączone z ruchu pojazdów,
- p. funkcje centro-twórcze.

Co mogłoby znaleźć się w tym miejscu:

- a. miejsce z wodą,
- b. trybuna, rodzaj zagłębienia czy amfiteatr, służące do oglądania ludzi na placu,
- c. lodowisko w sezonie zimowym,
- d. stragany w czasie kiermaszów i targów,
- e. mały plac zabaw dla dzieci,
- f. fontanny skoczki, gdzie dzieci mogłyby się bawić i być obserwowane przez dorosłych opiekunów siedzących w cieniu drzew,
- g. sezonowe atrakcje:
 - trampoliny,
 - dmuchane zabawki dla dzieci.

10. FABRYKA PEŁNA ŻYCIA

10.A. FABRYKA PEŁNA ŻYCIA – WARTOŚCI, ZASADY, PRIORYTETY

I ZAŁOŻENIA PRZYJĘTE DO PROJEKTOWANIA:

1. Objęcie zarówno FPŻ jak i PKZ wspólnym obejściem, który jest metaforą „wspólnego mianownika”, łączącego te dwie odmienne w różnym sensie kubatury.
2. Stworzenie konkretnego kształtu zespołu hal Fabryki Pełnej Życia poprzez nieznaczną korektę jej obrysu zewnętrznego.
3. Zachowanie jednoprzestrzenności jako naczelnej wartości zastanego wnętrza, bez wprowadzania podziałów, które nie podkreślałyby tej obecnej jednoprzestrzenności.
4. Wprowadzenie do wnętrza układu sub-urbanistycznego, które w pełni wykorzystywałoby oraz eksponowało jednoprzestrzenność hal Fabryki.
5. Wykorzystanie przeznaczeń funkcjonalnych pociągających za sobą konkretne środki projektowe (galerie, antresole, pomosty, podesty, zawieszane przestrzenne pudła o konkretnym kształcie, bieżnia, itd.) pozwalające wykorzystać gabaryt i charakter tak pojedynczych hal jak i jednoprzestrzenność całego zespołu.
6. Wielość w jedność kubatury Fabryki Pełnej Życia – wszystkie wprowadzone elementy aranżacyjne można „wycofać” i „usunąć” z istniejących hal i zmienić ich przeznaczenie i aranżację. Nazywam to zasadą „cofnij zmiany”. Daje to możliwość przystosowania obiektu oraz elementów składowych jak i całości do nowych potrzeb w przyszłości.
7. Labirynt wewnętrznych uliczek, miejsc, dostępnych dla każdego, intrygujących przestrzeni, które są atrakcyjne same w sobie.
8. Założenie, że na warstwę interesujących przestrzennie zabiegów aranżacyjnych nakładana będzie warstwa wyposażenia oraz eksponatów wiążących się i stanowiących wyposażenie dla dziejących się we wnętrzach imprez i „eventów”.
9. Poszukiwanie wypełnienia nie zaburzającego jednoprzestrzenności i podkreślającego charakter wnętrza poprzez utrzymanie i stworzenie nowych interesujących kierunków patrzenia i perspektyw na całe wnętrze.
10. Stworzenie przestrzeni atrakcyjnej architektonicznie w sensie założenia funkcji penetrowania, „zwiedzania” ciekawej architektonicznie przestrzeni, założenia wielości kierunków i dróg jej penetrowania przez odbiorcę niekoniecznie związanego z jakąś działalnością na terenie FPŻ (duża dostępność i dyskretna obecność ochrony).

11. Przestrzeń włączająca i otwarta.
12. Zatarcie granicy wnętrza i zewnątrz.
13. Zatarcie podziału „przestrzeń obsługiwana” – „przestrzeń obsługująca” – wszystko atrakcyjne, przestrzeń poszukująca dobrego balansu pomiędzy zdeterminowaniem a otwarciem na nowe pomysły i inwencję.
14. Przestrzeń spotkania ze znajomymi, ale i obcymi.
15. Przestrzeń miejsc wspólnych ale i bardziej kameralnych.
16. Fabryka Pełna Życia – „Miasto w mieście”.
17. Fabryka Pełna Życia - centrum handlowe 4 generacji? NIE! - Fabryka Pełna Życia - po prostu CENTRUM MIEJSKIEGO ŻYCIA. Porzucenie narracji komercyjnej.
18. FPŻ - przestrzeń publiczna w miejsce przestrzeni komercji.
19. FPŻ - przestrzeń dla wszystkich, a nie przestrzeń dla użytkowników – klientów.
20. FPŻ - przestrzeń Twoja, a nie przestrzeń właścicielska, do której wchodzisz jako potencjalny klient.
21. FPŻ - możesz tu po prostu usiąść bez dodatkowych opłat.
22. FPŻ - możesz tu po prostu być.
23. Logo Fabryki Pełnej Życia - fasada – „twarz” Fabryki Pełnej Życia.
24. Ikona miasta.
25. Fabryka otwarta – otwieranie fasady Fabryki Pełnej Życia – na życie, Fabryka Pełna Życia.

Rzecz w tym, że jedną z idei stanowi założenie, aby do wnętrza hal FPŻ było wsunięte jakby nowe, **współczesne Zagłębie**. Stare, istniejące hale to metafora starego Zagłębia, historycznego. Zagłębie, które jest naszym kontekstem, naszym dziedzictwem w które wchodzimy.

To stare Zagłębie jest tym, co otrzymujemy w spadku po poprzednich pokoleniach. Do niedawna bezrefleksyjnie burzono tego typu obiekty, stare zakłady, obiekty inżynieryjne i obiekty infrastruktury. Obecnie zaczynamy zdaliśmy sobie sprawę, że to dziedzictwo jest nam niezbędne do zdefiniowania naszej tożsamości. Zakotwiczenia. Zagłębie zniszczone, zanieczyszczone z odkrywkami, hałdami i zdegenerowanymi miejscami (stare zniszczone budynki, zdegradowane tereny przemysłowe, itd.) jest naszym miejscem życia. Miejscem, z którego się wywodzimy.

Założeniem projektowym jest gest w pewnym sensie pozostawienia hal w ich dzisiejszym kształcie bez ich nadmiernej modernizacji aby podkreślić ich historyczny kształt. W te hale zostają wsunięte formy wyrafinowane, minimalistyczne i technologicznie zaawansowane. Szklane, białe, błyszczące bryły, które będą tym bardziej wyraziście wyglądać im bardziej hale zostaną utrzymane w dotychczasowym

charakterze. **Zasada kontrastu.** To oddaje specyfikę naszej nowoczesnej i współczesnej technologii. Te bryły nie tylko mogą odbijać światło ale np. lekko się jarzyć jakimś światłem. Chodzi o nowoczesność na tle historii i tradycji. Dzisiejszy postęp rodzi się z napięcia pomiędzy doświadczeniem poprzednich epok i nowym zdobyczem techniki ale i nowych metod zarządzania.

We wnętrzu dużej hali został umieszczony centralnie ułożony box, który jest jakby głównym procesorem - kreatywnym miejscem, gdzie znajduje się np. sala konferencyjna (wejście na osi), której funkcja polega na spotykaniu się pracujących w kreatywnych zawodach pracowników. Dookoła zaprojektowano galerię. Galerią dookoła boxu chodzą ludzie. Po otwarciu fasady Fabryki Pełnej Życia box ten widoczny jest z placu z dachem i z amfiteatru i stanowi kompozycyjne centrum dużej hali z pomieszczeniami co-workingu ogniskując uwagę odwiedzających.

11. PODSTAWOWE ELEMENTY SKŁADOWE ZAŁOŻENIA

URBANISTYCZNEGO - OPIS PODSTAWOWYCH ELEMENTÓW PROGRAMU FUNKCJONALNO-UŻYTKOWEGO.

11.A. Plac Wolności.

Przed Pałacem Kultury Zagłębia proponuje się zmianę aranżacji placu, który mógłby spełniać rolę placu centralnego dla Zagłębia Dąbrowskiego. Istniejącej przestrzeni nadaje się zatem nowe znaczenie, które wynika bezpośrednio z opisanych powyżej przemyśleń dotyczącej podobieństwa przestrzeni centralnej miasta Dąbrowy Górniczej do ścisłego centrum Katowic – stolicy Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii. W projekcie zaproponowano, aby kanwą znaczeniową dla stworzenia tej centralnej przestrzeni stał się fakt pełnienia przez Dąbrowę Górniczą roli ośrodka centralnego dla znajdujących się na tym terenie kopalni węgla kamiennego. Wiąże się to bezpośrednio z osobą Józefa Cieszkowskiego, który w od 1834 zajmował stanowisko naczelnego zawiadowcy kopalni rządowych Zachodniego Okręgu Węglowego i w Dąbrowie umieścił urząd górniczy nadzorujący kopalnie i był twórcą nazwy Zagłębie Dąbrowskie, używanej do dziś na określenie najdalej na zachód wysuniętej części Małopolski, charakteryzującej się wysokim rozwojem górnictwa. Na przełomie XIX i XX w. Dąbrowa była największym skupiskiem inteligencji technicznej w Zagłębiu, której kuźnią była Szkoła Górnicza tzw. „Sztęgarka”. Sama tylko kopalnia Reden zatrudniała połowę robotników tworzącego się wokół Dąbrowy zagłębia przemysłowego, któremu dała nazwę. Huta Bankowa była największą w Królestwie Kongresowym, a moc jej maszyn stanowiła 1/3 całego przemysłu Królestwa i zapoczątkowała w nim produkcję stali (cytat z

Wikipedii). Plac jest połączony z parkiem gen. Józefa Hallera oraz z ciągami pieszymi istniejącymi po południowej części Alei Królowej Jadwigi.

11.B. Wnętrze urbanistyczne nr 1 - OBEJŚCIE WOKÓŁ FPŻ ŁĄCZĄCE FABRYKĘ PEŁNĄ ŻYCIA I PAŁAC KULTURY ZAGŁĘBIA W JEDEN ZESPÓŁ - OBEJŚCIE PIESZO-ROWEROWE.

Ten główny element porządkuje założenie pod względem tak ideowym oraz znaczeniowym jak i funkcjonalnym. Łączy dwa obiekty, tj. Pałac Kultury Zagłębia oraz Fabrykę Pełną Życia w jeden zespół urbanistyczno-architektoniczny. W ramach tego założenia, oprócz wymienionych obiektów, wytworzono interesującą strefę pomiędzy nimi. Stanowi ją wielofunkcyjna otwarta przestrzeń publiczna.

Najważniejsze jednak jest to, że przestrzeń ta powstaje w wyniku wykorzystania istniejącej w tym miejscu różnicy poziomów. Obejście wokół PKZ, tj. cokół tego budynku oraz dwa ciągi piesze wzdłuż elewacji bocznych PKZ zostają przedłużone w kierunku Fabryki Pełnej Życia i wszystko to, co dzieje się później jest implikacją tego zabiegu urbanistycznego. Fragmenty dwóch pochylni znajdujących się z tyłu Pałacu są przeprojektowane i stanowią to właśnie przedłużenie – ciągi pieszo-rowerowe.

Cechami charakterystycznymi tak zwanej „śląskiej szkoły architektury” jest myślenie o przestrzeni w sposób przede wszystkim funkcjonalny, co jest specyfiką architektury, czy lepiej budownictwa przemysłowego. Obecnie dużym uznaniem cieszy się również tzw. minimalizm, który ma być wyrazem wyrafinowanego myślenia o procesach czy w sposób najpełniejszy i najściślejszy wyrażać ideę projektową – koncept. Założenie przyjęte przy projektowaniu niniejszej koncepcji bierze oczywiście powyższe pod uwagę. Jednak ze względu na specyfikę przeznaczenia przestrzeni poddanej projektowi istotą projektu jest dokonanie syntezy pomiędzy, z jednej strony – maksymalnie dużą ilością nazwijmy to atrakcji miejskich, a z drugiej – ukonkretnieniem jej kształtu.

W koncepcji sugeruje się możliwość przeciągnięcia wspomnianych ciągów pieszo-rowerowych poza zakres tego założenia tak, aby były głównymi ciągami komunikacyjnymi łączącymi nie tylko dwie strony Alei Królowej Jadwigi ale również dwie strony podzielonego linią kolejową centrum. Należy zauważyć, że podział ten jest dla centrum dalece degradujący. Wystarczy zwrócić uwagę na fakt, że tereny w okolicach ulicy Bolesława Limanowskiego same w sobie powinny stać się terenem poddanym

rewitalizacji. Przedłużenia te są również ciągami, którymi kierujemy od strony zachodniej do Parku Zielona, a od strony wschodniej w kierunku jeziora Pogoria III z istniejącą plażą miejską.

W kontekście wykonania tunelu pod torami kolejowymi na przedłużeniu śladu ulicy Kościuszki, jak i planowanych tuneli w okolicach nowego ronda przy ulicy Poniatowskiego oraz w okolicach dworca PKP inwestycje te powinny w sposób ostateczny pokonać tę dużą barierę rozwojową miasta i centrum. W koncepcji proponuje się, aby wraz z drogą jezdnią na drugą stronę torów PKP przeszło również pasmo zabudowy wysokiej i wielko-kubaturowej, która ciągnie się w sposób regularny wzdłuż ulicy Kościuszki od południowego jej krańca w rejonie Ronda Sybiraków. W koncepcji proponuje się również, aby pasmo takie ciągnęło się wzdłuż torów kolejowych PKP po obu ich stronach. Dwa zespoły wieżowców, na które składają się cztery wieże zaproponowane wzdłuż ulicy Kolejowej zlokalizowane w linii zabudowy dwóch istniejących budynków mieszkalnych mają być pierwszymi kubaturami, które mogą wytyczyć te dwa pasma po dwóch stronach torów. Biorąc pod uwagę, że teren ten będzie doskonale skomunikowany od strony nowych inwestycji PKP oraz planowanej nowej „obwodnicy” centrum (od ronda przy ulicy Poniatowskiego do okolic dzisiejszego Urzędu Pracy zlokalizowanego przy ulicy Jana III Sobieskiego), miejsce to będzie atrakcyjną lokalizacją, jak chodzi o komercyjne powierzchnie biurowe, itp.

Przybliżona powierzchnia wnętrza urbanistycznego nr 1 – czyli obejścia pieszo-rowerowego wynosi około 6'458,72m².

11.C. Wnętrze urbanistyczne nr 2 – Plac wejściowy – miejsce spotkań.

To miejsce, gdzie krzyżują się niemal wszystkie ciągi piesze biegnące poprzez projektowane założenie urbanistyczne. Właściwie jest to utrzymanie i podkreślenie charakteru miejsca, które de facto już dziś jest jakby rynkiem Fabryki. To miejsce spotkań i główna przestrzeń wejściowa dla założenia Fabryki Pełnej Życia. Przestrzenie wokół są już przestrzeniami dedykowanymi w jakiejś mniej czy bardziej konkretnej i sprecyzowanej funkcji. Rzecz jednak w tym, że kolejne miejsca składające się na przestrzeń „pomiędzy” PKZ a FPŻ mają przechodzić w siebie w sposób ciągły, jednocześnie być jasno zarysowane i konkretnie określone ramami przestrzennymi. W zamyśle miejsce to ma być przestrzenią, gdzie osoby mające kontakt z Fabryką rozpoczynają wędrówkę po założeniu. Ma to być miejsce jednoznacznie definiowane jako wejście i recepcja. Miejsce umawiania się osób przybywających do Fabryki.

Przybliżona powierzchnia wnętrza urbanistycznego nr 2 – czyli Placu wejściowego wynosi około 1'816,63m².

11.D. Wnętrze urbanistyczne nr 3 – Amfiteatr. Plac ze sceną i zadaszoną widownią.

Opisane powyżej wykorzystanie różnicy poziomów, która występuje pomiędzy PKZ a FPŻ daje możliwość wytworzenia jeszcze jednego, jak się wydaje interesującego, wnętrza urbanistycznego w ramach założenia przestrzeni „pomiędzy” PKZ a FPŻ, chodzi o amfiteatr na otwartym powietrzu. Amfiteatr został wyposażony w zadaszenie trybun dla osób siedzących, które jest integralną częścią dachu ponad placem miejskim. Osoby siedzące na trybunach nie doznają olśnienia – widzą spektakl dziejący się na scenie, obserwują ruch na placu przed trybunami oraz obserwują fasadę Fabryki Pełnej Życia, gdzie przez otwory w elewacji widać wnętrze.

Dodatkową atrakcją może być zaproponowana opuszczana elewacja, która po osunięciu otwiera wnętrze placu na Fabrykę i odwrotnie – otwiera wnętrze Fabryki na plac, które stają się w tym momencie jednym wielkim zespołem przestrzeni wewnętrznej i zewnętrznej. Po osunięciu ściany (elewacji) oczom obserwatora ukazuje się podkreślona stalową ramą, opaską, górna krawędź, linia zarysu elewacji, która stała się motywem zastosowanym w interesującym logo Fabryki Pełnej Życia. Dopiero wtedy Fabryka w formie otwartej staje się Fabryką Pełną Życia rozumianą w sensie najszerszym.

Przybliżona powierzchnia wnętrza urbanistycznego nr 3 – czyli Amfiteatru, tj. placu, ze sceną i zadaszoną widownią wynosi około 2'162,39m².

11.E. Wnętrze urbanistyczne nr 4 – Park

Elementem założenia jest kolejne wnętrze urbanistyczne – park. Jest to tzw. park kieszonkowy o formie nawiązującej i inspirowanej formą dawnych dąbrowskich kopalni odkrywkowych. Ilustrację takich kopalni możemy znaleźć penetrując zbiory dawnych rycin czy fotografii Dąbrowy z XIX. I początków XX. wieku. Założeniem i główną wytyczną przyjętą do zaprojektowania tej przestrzeni było to, aby wchodząc do tego wnętrza odbiorca znalazł się niejako w innym świecie. W świecie dawnej Dąbrowy Górniczej. W świecie początków górnictwa w pierwotnej formie odkrywkowej przed postaniem kopalni głębinowych, które znamy obecnie, a które również stają się elementem zanikającym.

Przybliżona powierzchnia wnętrza urbanistycznego nr 4 – czyli Parku Odkrywka, tj. tzw. parku kieszonkowego z oczkiem wodnym i z fontanną (pow. oczka wodnego: 103,11m²) oraz nasypem ziemnym – miejscem zabaw dzieci (pow. nasypu – hałdy: 145,06m²) wynosi około 2'016,32m².

11.F. Wnętrze urbanistyczne nr 5 – Zadaszony plac miejski

Zadaszony plac miejski, podobnie zresztą jak wszystkie wymienione wnętrza urbanistyczne, to kolejne uzupełnienie funkcji zarówno PKZ jak i Fabryki Pełnej Życia. Place zadaszone staną się wkrótce standardem, jak chodzi o element „wyposażenia” otwartych przestrzeni publicznych w ścisłych centrach miast. Chodzi o możliwość uniezależnienia się od opadów atmosferycznych czy uciążliwego działania promieni słonecznych w czasie imprez plenerowych, które często trwają coraz dłużej i są coraz atrakcyjniejsze pod względem programowym i wizualnym. Ponadto imprezy takie mają na celu przyciągnięcie jak najliczniejszej publiczności czy uczestników, którzy powinni wziąć w nich udział, bez względu na pogodę.

Pod zadaszeniem może odbyć się koncert symfoniczny, koncert z udziałem solistów czy chóru. Miejsce to, poprzez zastosowanie specjalnie zaprojektowanych kurtyn, może stworzyć z przestrzeni pod dachem piękną salę koncertową na wolnym powietrzu.

Na zadaszeniu placu zaprojektowano ogród miejski w formie zielonego dachu. Ma on stabilizować przyszłość Dąbrowy jako miasta postępującego drogą doktryny miasta zrównoważonego. Ekologię, powrót do miasta natury rozumianej, z jednej strony jako środowisko naturalne, naturalne procesy i zieleń, a z drugiej – rozwój technologiczny uzgodniony z procesami naturalnymi. Położenie odbiorcy tej przestrzeni w pewnym sensie ponad miastem ma być symbolem zmiany optyki, szerszego spojrzenia na problematykę miasta, które jest istotą obecnych zmian w myśleniu o współczesnym mieście postindustrialnym.

Następnym, jak się wydaje interesującym elementem placu miejskiego z zadaszeniem jest łoża dla gości z okalającym ją tarasem widokowym. Ponadto, pod placem miejskim zaprojektowano parking dwupoziomowy z wjazdem od strony ulicy Marii Konopnickiej.

Przybliżona powierzchnia zadaszonego placu miejskiego wynosi około 4'200,10m².

Przybliżona powierzchnia ogrodu na dachu zadaszającym plac wynosi około 3'044,14m² (w sumie: 7'244,24m²).

11.G. Wnętrze urbanistyczne nr 6 – Promenada.

W koncepcji zaproponowano obejście wokół zwartej bryły dawnych hal. Ale to nie jedyny sposób, poza wejściem do środka poprzez bramy wejściowe, penetracji wnętrza Fabryki Pełnej Życia. Aby podkreślić otwarty charakter obiektu Fabryki, zaproponowano wykonanie promenady, której zasadą jest przebicie bryły Fabryki linią promenady pieszo-rowerowej, która prowadzi w kierunku terenu znajdującego się po północnej części Fabryki. Poza tym promenada jest pewnym znaczeniowym gestem, który odtwarza gest znany z mitu o stajni Augiasza, kiedy to pewien obiekt, stajnia został poddany oczyszczeniu poprzez wybicie dwóch otworów w przeciwległych ścianach i przepuszczenie przez nie strumienia wody. Podobnie tutaj, otwarcie kubatury dawnych Zakładów DEFUM na życie metaforyzowane przez potok ludzki ma sprawić, że samo życie wybierze dla siebie najlepszą drogę, sposób i formę zamiany dawnej DEFUM w przyszłą Fabrykę Pełną Życia.

Przybliżona powierzchnia użytkowa Promenady wynosi około 1'303,75m².

11.H. Wnętrze urbanistyczne nr 7 - FABRYKA PEŁNA ŻYCIA.

Poza oczywistymi elementami we wnętrzu zwartej grupy hal stanowiącej Fabrykę Pełną Życia w sensie ścisłym, ponad dachem Fabryki zaprojektowano wykorzystanie wieży istniejącej, mniej więcej w środku hal, jako wieża widokowa z tarasem na dachu. Ponadto proponuje się ponowne ustawienie zlikwidowanego komina w miejscu poprzednim, tj. w miejscu danej kotłowni zakładowej, gdzie obecnie projektuje się mały browar. Na kominie można umieścić logo Fabryki Pełnej Życia. Dodatkowo projektuje się 4 maszty oświetleniowe, które oświetlać będą teren Fabryki i przestrzeni publicznych pomiędzy Fabryką a Pałacem Kultury Zagłębia.

Przybliżona powierzchnia użytkowa, po wprowadzeniu zmian polegających na wyburzeniach oraz uzupełnieniach w celu otrzymania prostokątnego kształtu zespołu hal Fabryki (zwarty korpus hal) oraz po zaaranżowaniu układu sub – urbanistycznego nawiązującego do układu centrum Dąbrowy z rondem i 2-ma osiami oraz szeregiem powierzchni o różnym przeznaczeniu funkcjonalnym na terenie Fabryki Pełnej Życia wynosi około 20'497,23m².

11.I. Wnętrze urbanistyczne nr 8 – Zielony ciąg pieszo-rowerowy „High Line”.

Wzorem nowojorskiej High Line, dawnej napowietrznej linii metra zaadaptowanej na potrzeby pieszo rowerowej promenady zaprojektowano zielony ciąg pieszo-rowerowy, który stanowi zachodni skraj założenia i stanowi element składowy obejścia wokół PKZ i FPŻ.

Przybliżona powierzchnia ciągu wynosi około 1'504,73m².

11.J. Budynek z lokalami usługowymi, handlem, rzemiosłem, agencjami kreatywnymi, biurami rachunkowymi, itp.

Jest to obiekt towarzyszący w stosunku do zwartej korpusu zespołu hal. Na jego parterze mogą mieścić się przestrzenie, lokale usługowe. Ponad zielonym ciągiem pieszo-rowerowym zaprojektowano dwie kondygnacje, które mogą wypełniać zarówno pomieszczenia biurowe jak i mieszkalnia na przykład dla młodych. Pod budynkiem zaprojektowano garaż jednokondygnacyjny – ilość miejsc parkingowych około 75. Na dachu budynku zaprojektowano tzw. zielony dach.

Przybliżona powierzchnia użytkowa budynku wynosi około 4'685,57m².

11.K. Zespół wieżowców „A” i „B”.

Znakomicie skomunikowane z linią kolejową, nowoprojektowaną drogą oraz terenem Fabryki i dalej terenem „salonu” Zgłębia Dąbrowskiego, kubatury wieżowe mają pokazywać aspiracje Dąbrowy jak chodzi o kontekst globalny. Licznie zgromadzone na terenie miasta firmy o zasięgu globalnym mogą tu mieć tu swoje siedziby czy centra biurowe. Cztery prestiżowe budynki swoją formą są lekko skrzyścone. Oto dołem wpisane są w kontekst lokalny – dopasowane do kierunku ulicy Kolejowej i utrzymują linię zabudowy kubatur sąsiednich. Lekkie skrzyścone wynika z dopasowania obrysu górniej kondygnacji do kierunków północ-południe i wschód-zachód, co ma być metaforą istnienia miasta nie tylko w kontekście lokalnym regionu czy Śląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, ale również w kontekście globalnym (ArcelorMittal Poland, ThyssenKrupp, Saint Gobain Polska, NGK, Brembo, itp.).

Przybliżona powierzchnia użytkowa budynków wynosi około 21'929,00m².

11.L. Wieżowiec mieszkalny z mieszkaniami dla młodych.

Trzy wieże mieszkalne znajdujące się przy ulicy Kościuszki usytuowane są na terenie pasma obiektów wysokich i wielko kubaturowych wzdłuż całej długości tej ulicy. Budynki są usytuowane w sposób interesujący. Odczytano zasadę, iż pomimo że fasady trzech wież dostosowane są do kierunku równoległego i prostopadłego do ulicy Kościuszki, to same prostopadłościany ułożono pomiędzy sobą na kierunku zbliżonym do kierunku Fabryki Pełnej Życia i osi głównej PKZ. **W ten sposób znaleziono miejsce, gdzie powinno się zlokalizować geometryczny środek projektowanego czwartego budynku.**

W koncepcji proponuje się dobudowanie czwartego budynku o formie identycznej do trzech istniejących. Jedynym elementem identyfikującym ten obiekt z obecnym procesem rewitalizacji ma być wykonanie dwukondygnacyjnego podcięcia w jego prostopadłościennej formie. Ma to być niejako „szlif”, jaki nadajemy tej kubaturze, chcąc odróżnić ją od trzech pozostałych. Na terenie wieżowca proponuje się zlokalizować mieszkania dla młodych o powierzchni 30-50m².

Przybliżona powierzchnia użytkowa budynku wynosi około 4'738,94m².

11.K. Zielona promenada z atrakcjami (fontanna skoczki, zabawki dla dzieci).

Pomiędzy zwartym korpusem hal Fabryki Pełnej Życia a nowoprojektowanym budynkiem wielofunkcyjnym od strony zachodniej zaprojektowano zieloną promenadę z atrakcjami głównie dla najmłodszych.

Przybliżona powierzchnia promenady z atrakcjami wynosi około 1'702,39m².

11.L. Budynek uzupełniający ciąg przed byłym warsztatem elektrycznym, projektowanym wystawowym i za byłym budynkiem kotłowni, a projektowanym budynkiem małego browaru.

Ponadto zaprojektowano dwa budynki dopełniające pas zabudowy, który stanowi istniejący budynek po byłym wydziale elektrycznym oraz po byłej kotłowni zakładowej. Budynki zaprojektowano na początku i na końcu układu. W budynku od strony Placu Wejściowego mieścić się może administracja Fabryki Pełnej Życia. W parterze Info - punkt, recepcja FPŻ oraz przestrzeń prezentacyjna.

Przybliżona powierzchnia użytkowa budynku przy Placu Wejściowym wynosi około 516,09m².

11.Ł. Budynek uzupełniający ciąg za byłym budynkiem kotłowni a projektowanym budynkiem małego browaru.

W budynku w północnym krańcu ciągu, za projektowanym browarem mieścić się mogą lokale usługowe, handlowe lub biurowe. Budynek stanowić będzie uzupełnienie zabudowy zwartego korpusu zespołu hal Fabryki Pełnej Życia

Przybliżona powierzchnia użytkowa budynku od strony północnej projektowanego browaru wynosi około 316,53m².

11.M. Budynek handlowo-usługowy nr 1 – nawiązujący formą do istniejącego przy 3 budynkach wieżowych budynku handlowo-usługowego.

Zaprojektowany budynek, podobnie jak istniejący zespół handlowo-usługowy pełniący rolę powierzchni obsługującej między innymi mieszkańców 3 wieżowców mieszkalnych, będzie bazą dla nowego, 4. budynku wieżowego mieszczącego mieszkania dla młodych.

Przybliżona powierzchnia użytkowa budynku wynosi około 603,12m².

11.N. Budynek handlowo-usługowy nr 2 – uzupełnienie zabudowy przy istniejących garażach i pomieszczeniach gospodarczych dla kamienic przy ul. Kościuszki.

W celu uporządkowania zabudowy od strony sąsiadujących z terenem Fabryki Pełnej Życia kamienic oraz uzyskania kierunku zgodnego z obiektami na terenie pasa zabudowy ciągnącego się wzdłuż Alei Kościuszki na osi północ-południe zaprojektowano nowy budynek w granicy parceli styczny do budynków gospodarczych i garaży. Przeznaczenie budynku – funkcja handlowo – usługowa.

Przybliżona powierzchnia użytkowa budynku wzniesionego w linii granicy wynosi około 279,78m².

12. PODSUMOWANIE.

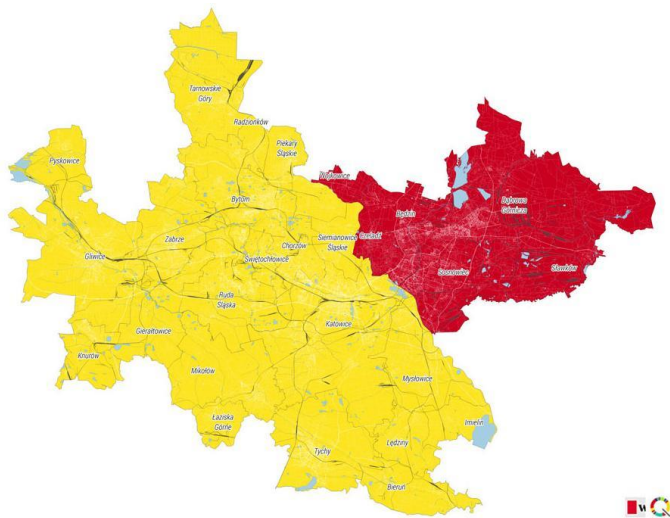
Do najważniejszych tez niniejszego opracowania projektowego należą:

1. Konieczność rozpatrywania przedmiotu zadania projektowego w szerokim kontekście teoretycznym, dotyczącym przekształceń współczesnego miasta przemysłowego. Odpowiedź na pytania:
 - Jak zdefiniować miasto przemysłowe?. Jakie są jego cechy konstytutywne, główne problemy w jego społecznym, środowiskowym i gospodarczym funkcjonowaniu, rozwoju i przekształcaniu się w nowy wzorzec? Wiąże się to z prowadzonymi obecnie poszukiwaniami wielu miast i to nie tylko na terenie Śląska i Zagłębia związanych z potrzebą znalezienia nowej formuły na miasto również w kontekście zmian demograficznych, czy zmian związanych z postępem technologicznym.
 - Jaka jest szczególna specyfika i sytuacja Dąbrowy Górniczej w tym kontekście ogólnym?
2. Konieczność rozpatrywania przedmiotu zadania projektowego, tj. rewitalizacji terenu całego miasta, centrum, śródmieścia i w końcu – terenu Fabryki Pełnej Życia w szerszym kontekście: metropolitalnym, europejskim, światowym.
3. Konieczność rozpatrywania zadania projektowego w szerokim kontekście, jaki stanowi niezwykle ważny moment w historii miasta polegający na kolejnej próbie jego modernizacji i przystosowania do wymagań nowych czasów. Ostatnio z takim wysiłkiem mieliśmy do czynienia w latach 70. a następnie po 1989 roku. Należy jednak zaznaczyć, że przemiana miasta z roku 1989, ze względu na nieproporcjonalnie mniejszy potencjał środków, była jak się wydaje reinterpretacją i „reformą” jedynie teoretyczną. Wiązała się ze zmianami ustrojowymi w kraju, który nie miał potencjału gospodarczego niezbędnego do tak wielkich i niezwykle wymagających, jak chodzi o potencjał finansowy, inwestycji. Jak się wydaje, obecnie mamy realną szansę na realizację planów i projektów (ustabilizowanie pozycji gospodarki polskiej i jej powiązanie z gospodarką europejską i światową).
4. Konieczność odkrycia tożsamości miasta Dąbrowa Górnicza związanej z byciem centrum historycznego jak chodzi o rozwój przemysłowy Węglowego Zagłębia Dąbrowskiego (historia dotycząca powstania ośrodka zarządu okręgiem węglowym w XIX wieku oraz jego umiejscowieniem w Dąbrowie Górniczej).
5. Oparcie tożsamości miasta na równoległym do faz rozwojowych rewolucji przemysłowej (od I rewolucji przemysłowej do nadchodzącej właśnie tzw. IV rewolucji przemysłowej i tzw. przemysłu 4.0). Odkrycie dziedzictwa postindustrialnego miasta (odkrywki, hałdy, pierwsze

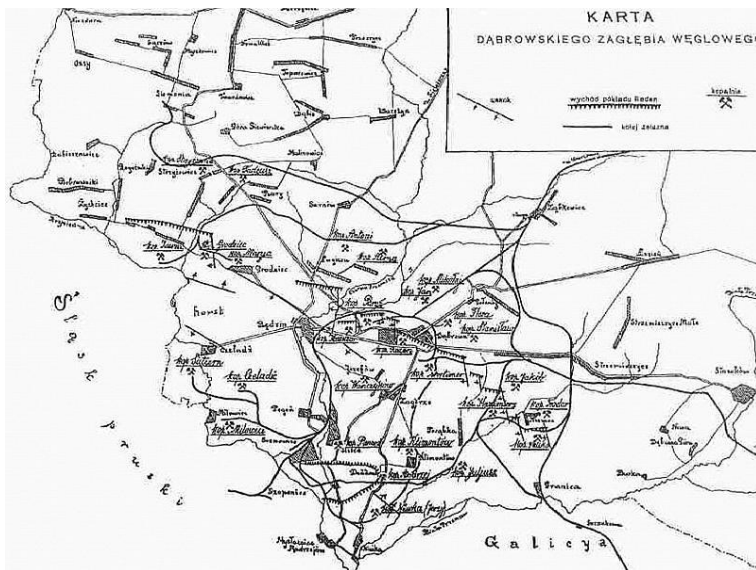
kopalnie i huty oraz związana z nimi infrastruktura i zabudowa) oraz fakty z historii świadczące o tożsamości, specyfice i szczególności miasta.

12.A. KWESTIE PROJEKTOWE.

1. Twórcze odczytanie fenomenu miasta Dąbrowa Górnicza. Odczytanie i odszukanie się analogii przestrzeni centralnej miasta Dąbrowa Górnicza, tj. krzyżujących się na rondzie osi północ-południe i wschód-zachód, Palcu Wolności z Pałacem Kultury Zagłębia, podobieństwem zagospodarowania „ćwiartek” przestrzeni centrum z zagospodarowaniem przestrzeni centralnej Katowic (superjednostka w Dąbrowie – superjednostka w Katowicach, Silesia City Center – CH Pogoria, pomniki, parki).
2. Próba oparcia „opowieści o mieście i centrum” Dąbrowy Górniczej, tzw. „story” na idei stworzenia przestrzeni centralnej dla „zagłębiowskiego” członu w nazwie „Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia”.

3. Propozycja plastycznej aranżacji Placu Zagłębia Dąbrowskiego na motywie mapy „Karta Zagłębia Węglowego” (szczegółowy projekt tej plastycznej aranżacji przestrzeni nie jest przedmiotem niniejszego opracowania projektowego).

4. Twórcze rozwiązanie pytania o hierarchię pomiędzy przestrzenią Placu Wolności a nowo tworzoną przestrzenią przed Fabryką Pełną Życia – stworzenie „salonu” Zagłębia Dąbrowskiego w kontekście Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii powołanej w 2018 roku.

5. Stworzenie oryginalnej kompozycji urbanistyczno-architektonicznej polegającej na otoczeniu, objęciu gmachu Pałacu Kultury Zagłębia wspólnym mianownikiem, „cokołem” – obejściem, ramą, która ma podkreślać zjednoczenie tych obiektów jako w pewnym sensie obiektów o przeciwnym charakterze, znaczeniu i wymowie. Przestrzeni niejako nobilitowanej i wyniesionej do rangi bycia PAŁACEM KULTURY I NAUKI w domyśle „kultury wysokiej”, niejako „akademickiej” z biegunowo przeciwną do tego waloru, znaczenia i treści przestrzenią Fabryki Pełnej Życia, która ma być miejscem atrakcyjnym, oryginalnym, wyzwalać kreatywność, miejscem przygotowanym na wielość różnych, w tym nieznanych obecnie, aktywności życia miejskiego i społecznego (artystycznego, rekreacyjnego, edukacyjnego, rozrywkowego, itd.). Należy zauważyć, że już w niedalekiej przyszłości będziemy mieli do czynienia z aktywnościami, których obecnie nie znamy i zaistnienia których nie jesteśmy w stanie przewidzieć. Konstatacja taka jest konsekwencją przyjętego obecnie paradygmatu związanego nie tylko wysoką aktywnością ale i kreatywnością człowieka w każdej dziedzinie życia. Nie inaczej będzie ze sposobami spędzania wolnego czasu. Przy projektowaniu przestrzeni Fabryki Pełnej Życia należy pamiętać o tworzeniu

w ramach jednego założenia urbanistycznego wielu sub - przestrzeni o różnym wysokim potencjale wykorzystania, które byłyby gotowe na przyjęcie przyszłych potrzeb.

6. Stworzenie w ramach jednej przestrzeni wielości wnętrz urbanistycznych o oryginalnej formule, które będą stanowić mniej oficjalną i mniej prestiżową przestrzeń w stosunku do Placu Zagłębia Dąbrowskiego, ale przyjazną dla mieszkańców.